

Sekti paskui Jėzų...Užduotis neįmanoma?

Nepaisant keisto įsitikinimo, kad viskas, kas vyko ankstyvojoje krikščionybėje, 1-2 a.a. pvz., gnostikų, paskelbtų eretikais, judėjimas, jau yra tiek nutolęs, kad ir kalbėti apie tai neverta. NETIESA.

Jėzaus Kristaus Žodis yra jėga, kuri kaip šviesa iš dangaus, niekada mūsų neapleidžia ir tebėra gyvas. Sekti paskui Jį pakviestieji, šimtmečių bėgyje, nors ir persekiojami ir deginami ant Inkvizicijos laužų, tebegyvuoja iki šiol. Apie tai liudija prancūzų istorikė prof. A. Brenon, kuri savo knygoje aprašė vadinamą „eretikų“ (sektantų) katarų gyvenimą, kančias ir gyvybingumą, taip pat pasakoja ir apie Prancūzijoje atkurtą Katarų bažnyčią. Gnostikų bendruomenės gyvuoja įvairiose pasaulio šalyse.

Nustebsite sužinoję, kad tos tradicijos, nepaisant valstybinio aparato, o vėliau komunistų persekiojimo okupuotose Rytų Europos šalyse, iki šiol gyvuoja Vengrijoje, Serbijoje, Austrijoje ir kt. Todėl autorius, V. Olchovskis, kurio kūrinį čia jums pristatau (išverčiau iš rusų k.), matyt, nepakankamai giliai ir plačiai tuo klausimu domėjosi, nes akcentavo tik tas tris šalis, neminėdamas kitų šalių gnostikų istorijos Vakaruose ir Rytuose po krikščionybės įvedimo.

Iš pradžių leiskite priminti prof. I. I. Evlampijevo žodžius, skelbtus svetainėje sviesoskeliu.lt. Juo (kaip ir kitais) remiuosi analizuodama ankstyvąją krikščionybę. Štai ką jis rašė:

„Tokių būdu atsiradusi ortodoksinė krikščionybė, turinti daug stipresnę organizaciją ir daug didesnę „valių valdžiai“ nei visos kitos krikščionių grupės, labai greitai pavergė visą krikščioniškąjį judėjimą ir galiausiai pradėjo persekioti tuos, kurie ir toliau išpažino Jėzaus Kristaus mokymą jo pirminių grynųjų. Šie krikščionys, kurie liko ištikimi savo Mokytojui, buvo vadinami „gnostikais“ ir paskelbti pagrindiniais „triumfuojančios“ bažnyčios priešais. Kadangi III–IV amžių Jėzaus Kristaus mokymas jau buvo įgavęs išvystytą filosofinę formą, kova su „gnostikais“ perėjo ir į idėjų sferą, ir čia, skirtingai nei visuomeninio gyvenimo srityje, bažnyčia negalėjo pasiekti galutinės pergalės prieš savo priešininkus. Dėl to visa viduramžių filosofijos istorija atrodo kaip kova tarp dviejų ideologinių tendencijų – tos, kuri plėtojo ortodoksinę bažnyčios mokymą, ir tos, kuri rėmėsi autentišku Kristaus mokymu ir suteikė šiam mokymui

originalų filosofinį vystymąsi. **Krikščioniškos idėjos, su visu jų dviprasmiškumu, virto filosofijos pamatu šimtmečius, todėl apskritai visa Europos filosofijos istorija (nuo II a. iki šių dienų) iš esmės yra kova tarp mistinio panteizmo tradicijos, paremtos neiškreiptu Jėzaus Kristaus mokymu, ir įvairių srovių, neigiančių šios krikščioniškosios tradicijos, kaip visuotinės filosofijos, reikšmę: Apšvietos epochoje iškilusias antireligines tendencijas, kurios tapo pačios ortodoksinės krikščionybės egzistavimo šalutiniu produktu. /.../ Filosofija grįžo į ortodoksinės krikščionybės vagą, nors bažnyčia nebegalėjo sunaikinti savo pačios kūrybos – ateistinio mokymo; materialistinių ir pozityvistinių idėjų griaužiantis darbas tęsėsi ir galiausiai atvedė prie natūralaus rezultato: mūsų dienomis Europos filosofija praktiškai prarado prasmingą egzistenciją. “**

„Remdamasis savo didžiųjų pirmtakų (Fichtės, Herzeno ir Dostojevskio) idėjomis, Solovjovas stulbinamai griežtai, bet nepaprastai teisingai apibrėžė didžiojo Jėzaus Kristaus mokymo radikalų iškraipymą, įvykusį Europos istorijoje: „Valdant Konstantinui Didžiajam ir valdant Konstantinui, pagoniškos masės plūstelėjo į krikščionybę ne iš įsitikinimo, o iš vergiško pataikavimo ar savanaudiškų kėslų. Atsirado iki tol nežinomas krikščionių veidmainių tipas Buvusi tikrai krikščioniška visuomenė sunyko ir ištirpo į krikščionišką pagal pavadinimą, bet iš esmės į pagonišką bendruomenę. Dauguma naujai atsivertusių žmonių norėjo, kad tik viskas liktų kaip anksčiau. **Jie pripažino krikščionybės tiesą kaip išorinį faktą ir užmezgė su ja tam tikrus išorinius formalius santykius, bet tik tam, kad jų gyvenimas išliktų pagoniškas, kaip ir anksčiau, kad pasaulietinė karalystė liktų pasaulietinė, o Dievo karalystė, nebūdama iš šio pasaulio, liktų už pasaulio ribų, neturėdama jam jokios gyvybinės įtakos. “**

„Jėzaus Kristaus mokymas savo pradine forma buvo toks naujoviškas, jis iškėlė tokias didingas idėjas apie žmogų ir žmonių santykius, kad buvo sunku patikėti realiu jo tikslų įkūnijimu netobuloje senovės visuomenėje. /.../ Žmonės, pasiekę bent santykinį tobulumą Kristaus mokymo įtakoje, įgavo tokią vidinę, dvasinę laisvę, kad jų nebebuvo įmanoma grąžinti į visiško paklusnumo nei pasaulietinei, nei religinei valdžiai būseną. Siekdami sustiprinti savo galią, bažnyčių hierarchai pasuko nuoseklaus Kristaus Evangelijos iškraipymo keliu; jie padarė viską, kad nauja religija būtų grąžinta į senojo, žydiško kaimenės ir ganytojų santykių modelio rėmus. Du šimtmečius trukusi agresyvi kova baigėsi visiška ortodoksinės krikščionybės šalininkų pergalė prieš ištikimus Kristaus įpėdinius.

Bažnyčios susijungimas su pagonių imperija užbaigė doktrinos „perdirbimo“ procesą ir amžiams užtikrino ortodoksų tradicijos stabilumą. Tačiau, išnaikinta iš žmonių gyvenimo praktikos, tikroji krikščionybė sugebėjo sukurti visiškai naują filosofinį pasaulio ir žmogaus aprašymo modelį, savo pagrindiniais principais smarkiai besiskiriantį nuo antikinės filosofijos sampratų. Ir būtent tokia forma ji toliau gyveno ir vystėsi, netiesiogiai darydama įtaką žmonių gyvenimui ir visai kultūrinei sistemai. “

*„Turbūt pirmasis nuoseklus bandymas atkurti autentišką Kristaus mokymą, nepaisant dogmatinio bažnyčios mokymo, yra Meisterio (Johanno) Eckharto filosofinė sistema. Čia pirmiausia randame panteistinę tezę apie esminę Dievo ir žmogaus tapatybę bei Dievo, kaip viso pasaulio, vidinės esmės, supratimą: „Kas Dievą...iš esmės priima, tas Dievą suvokia Dieviškai ir jam Jis šviečia visame kame, nes visi daiktai jam kalba apie Dievą, ir iš visų daiktų jam pasirodo Dievas“. Eckhartas iki kraštutinės ribos sustiprina šią tezę, pripažindamas nedalomą atskiros žmogaus ir Dievo tapatybę: „Tu turi pažinti Jį be atvaizdo pagalbos, be tarpininkavimo, be palyginimo“. „Ir jei aš pažįstu Jį be tarpininko, aš tampa visiškai Juo, o Jis – manimi! Kaip tik tai ir turėjau omenyje, kad Dievas turi tapti „aš“, o „aš“ turi tapti Dievu, tokiu tobulu vienu, tarsi šis Jis ir šis „aš“ taptume vienu ir taip išliktume – kaip tyra esybė, – kad galėtume kurti vieną kūrinį amžinybėje! /.../ Visiškai laikydamasis gnostinės krikščionybės logikos, Eckhartas, remdamasis savo pradine pozicija apie galimybę žmogui susijungti ir susilieti su Dievu, daro išvadą apie pagrindinio bažnytinės krikščionybės postulato, liečiančio nuopuolio ir neįveikiamo žmonių nuodėmingumo, nereikšmingumą. “***

.....

**<https://sviesoskeliau.lt/wp-content/uploads/2026/04/4NEISKRAIPYTA-KRIKSCIONYBE.pdf>*

***Šaltinis: И.И. ЕВЛАМПИЕВ „НЕИСКАЖЕННОЕ ХРИСТИАНСТВО И ЕГО ПЕРВОИСТОЧНИКИ“.*

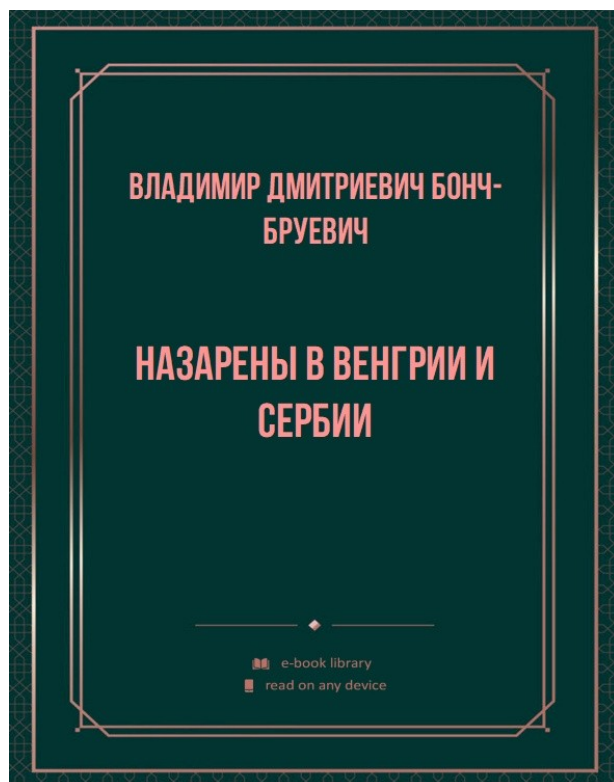
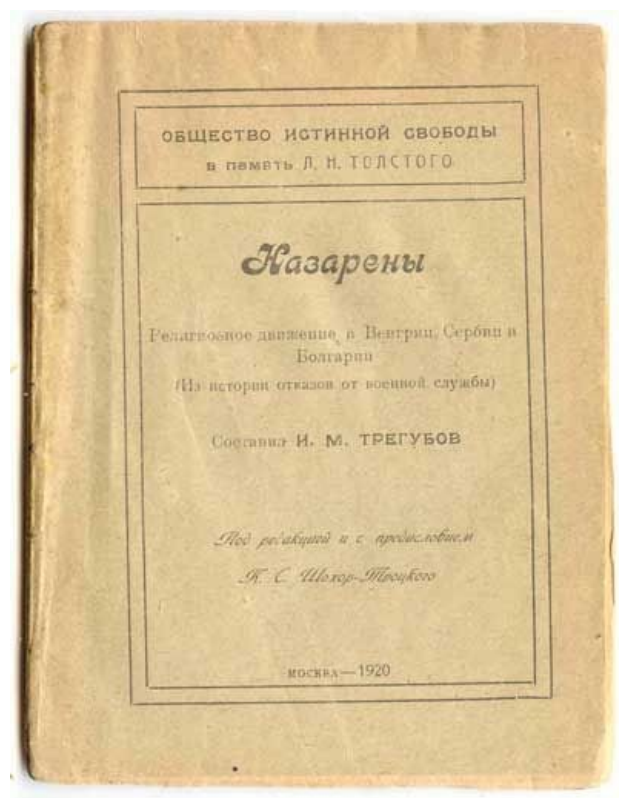
V. Olchovskis*

„Nazariečiai Vengrijoje ir Serbijoje:

apie sektantizmo istoriją“

I.

Nazarėnų (kartais verčiama - nazariečių...mano pastaba) sektos atsiradimo kilmė ir laikas literatūroje nėra pakankamai tiksliai nustatyti. Nuomonės apie abi labai skiriasi, kartais spėjamos. Tačiau dauguma tyrėjų sektos atsiradimą sieja su XIX a. trečiuoju dešimtmečiu.

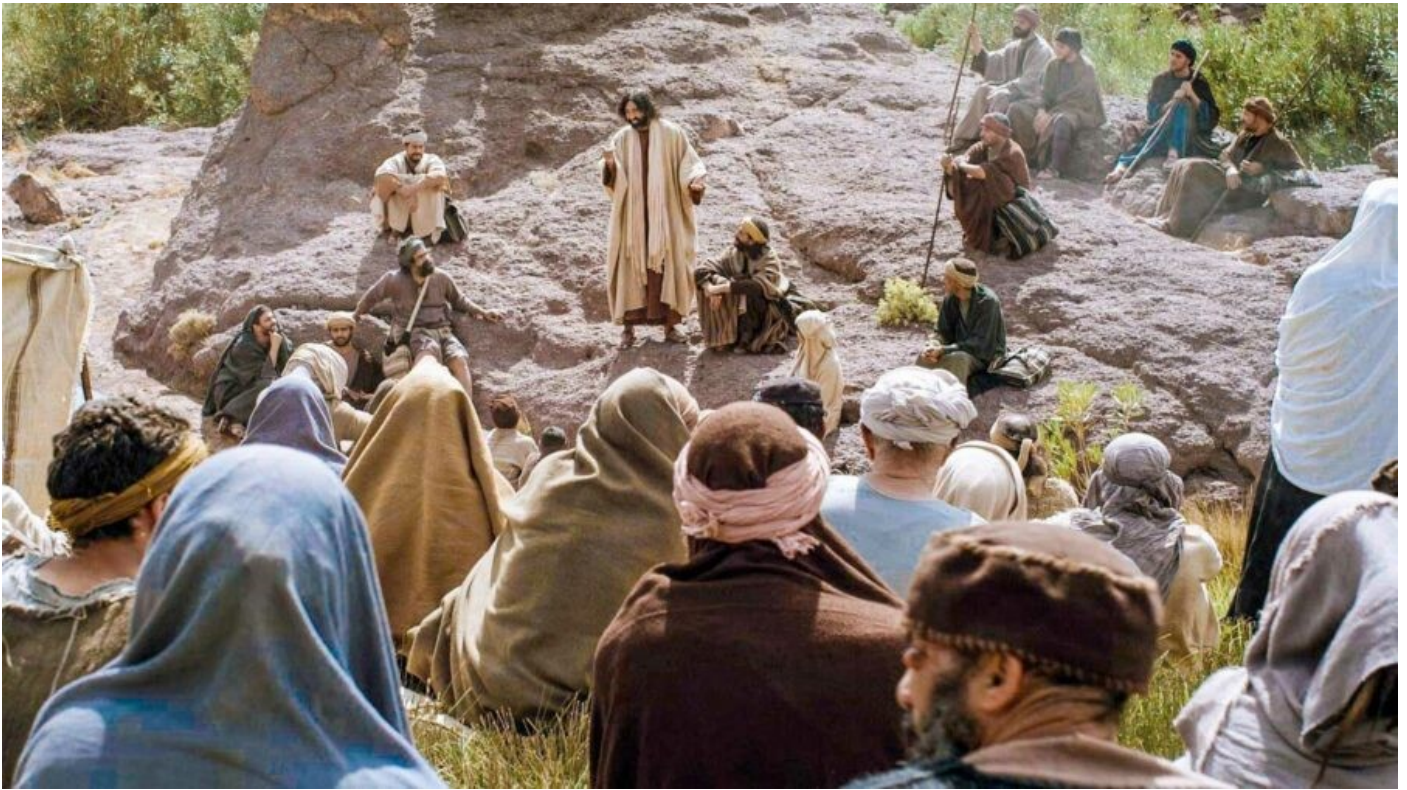

Jos atsiradimo motyvai taip pat įvairūs. Pavyzdžiui, ponas L. Pantelejevas savo trumpame esė „Nazarėnai Vengrijoje“, išspausdintame leidinyje „Russkoje Bogatstvo“, rašo:

„„Nazarėnų“ sektos atsiradimą galima datuoti mūsų amžiaus pradžia, maždaug Didžiųjų Prancūzijos karų pabaiga.“ „Religinės sektos, – tęsia jis, – kurios esmė – meilė artimui, besąlygiška taika ir visų, vienytų bendra Dievo ir artimo meile, lygybė, pasireiškimas negali būti atmetas kaip savanaudiškų ar ambicingų individo siekių rezultatas; veikiau tai reikia vertinti kaip judėjimo, kuris vėliau apėmė visos Europos dvasinį gyvenimą, pasekmę. Siaubo karo, trukusio du dešimtmečius, siaubas ir aukos sukėlė žmonėms gilų pasibjaurėjimą karu ir įskiepijo jiems neapsakomą ilgalaikės taikos troškulį.

„Paprastą minią tenkino paprastas nekenčiamo karo pabaigos faktas; tačiau žmonės, turintys kilnesnes sielas ir kilnesnius siekius, klausimą iškėlė kitaip ir

visą savo dvasinę energiją nukreipė į tai, kad amžiams išvaduotų žmoniją nuo šios baisios rykštės.

Kalno pamokslas

„Viena iš šio judėjimo apraiškų buvo „nazariečiai“, – apibendrina ponas Pantelejevas (p. 76–77).“ Dušanas Makovickis teigia, kad vengrų nazarėnai kilę iš anglų baptizmo ir mato tęstinumą tarp nazarėnų ir XVI amžiaus anabaptistų, pažymėdamas, kad anabaptistų mokymai Vengrijoje buvo plačiai paplitę jau XVI ir XVII amžiuje.

1) Jo nuomone, pirmieji nazarėnų mokytojai daugeliu atžvilgių nukrypo nuo anglų baptizmo, pavyzdžiui, jie nelaikė dalyvavimo kare leistinu jokiomis aplinkybėmis, o anglų baptistai daugeliu atvejų visiškai leido tokį dalyvavimą.

2) Vladas Dmitrijevičius, knygos „Nazarėnai: Negro istorija ir sustina“ autorius, rašo, kad, jo nuomone, nazarėnų kilmė yra labai spėlionė. „Vieni teigia“, – tęsia jis, – „kad nazarėnų šaknys yra Amerikoje, kiti jas sieja su pietų slavų maldininkais; kai kurie mano, kad nazarėnai turi tą pačią kilmę kaip ir rusų stundistai...“ (p. 6).

Čekijos laikraštyje „Národní Listy“ Josefus Holečekas išspausdino feljetoną, kuriame analizuoja labai įdomią serbų rašytojo Jašos Tomičiaus knygą „Nazarėnai“. Šiame feljetone Josephas Holečekas rašo, kad, jo nuomone,

„nazarėnų sekta labai panaši į Moravijos brolius ir menonitus. Nazarėnai yra tos pačios kilmės kaip ir Stunda“, – priduria jis.

Šis nesutarimas dėl nazarėnų kilmės mūsų nė kiek nestebina. Ir šiuo atveju nutiko ir vyksta lygiai tas pats, kas nutiko ir vyksta su kitomis įvairiomis sektomis. Tautų gyvenimas ir...

1) Nazarėnai Uhrách. Dušan Makovicky. V Praze, 1896, p. 3. (Nazarėnai vengrų tarpe. Dušan Makovicky).

2) Dušano Makovicky rankraštis: „Nazarėnai Vengrijoje“, p. 2.

Iki šiol istorikams ir socialinių procesų stebėtojams labai dažnai lieka ta paslaptinė sritis, į kurią nepatyrusiems labai sunku, dažnai visiškai neįmanoma, prasiskverbti. Liaudies tarpe vyksta fermentacija, nemažos masės yra sujaudintos tam tikrų giliai kylančių, neatsiejamų ir neatidėliotinų dvasinių poreikių.

Daugelyje kaimų, kaimelių ir gyvenviečių rengiami slapti susirinkimai, kuriuose aistringai aptariami socialiniai, religiniai ir kiti klausimai, atėję į pasaulį ir jau aistringai užvaldę sielas. Visame regione vykdoma intensyvesnė propaganda, verbuojami pasekėjai, gyvenimo procesas sparčiai tirpdo senas sąvokas, išstumia senovės papročius ir įpročius, galingai pakeičia pasenusią gyventojų grupių ideologiją naujomis mąstymo ir jausmų formomis, labiau atitinkančiomis pasikeitusius ekonominio ir politinio gyvenimo pagrindus. Ir tik tada, kai šis procesas įsiliepsnoja ir apšviečia daugiau ar mažiau reikšmingas sritis ugnies švytėjimu, tik tada šis socialinis reiškinys iš žmonių gelmių išnyra į gyvenimo paviršių, ir mokslininkai, istorikai bei stebėtojai pradeda juo domėtis, jį tyrinėja, klasifikuoja ir priskiria įvairioms nomenklatūroms, dažnai priskirdami šiam populiariam judėjimui tai, ko Jo visiškai nėra, ir nepastebėdami tų elementų, kurie sudaro jo esmę. Praraja, kuri vis dar skiria mases nuo išsilavinusių klasių, yra tokia didelė ir gili, kad informacija apie jų gyvenimą dažnai pasiekia mus su tokiu pat vėlavimu, kaip šviesa iš žvaigždžių, be galo tolimų nuo mūsų planetos.

Dėl tos pačios priežasties net sektų pavadinimai beveik visada sutampa – pačių sektantikų ir kitų literatūroje bei tyrimuose. **Sektantai visada save vadina vardu, kuris atitinka vidinę, paslėptą jų mokymų prasmę;** tačiau literatūroje jie dažniausiai vartoja pravardę, kartais įžeidžiančią pravardę arba pavadinimą, kurį sugalvojo pašaliniai šios populiarios sąjungos gyvenimo ir darbo stebėtojai.

Anglijoje „Draugų draugija“ dažniausiai vadinama „kvakeriais“, kilusia iš pašaipaus žodžio „kvakeriai“ – drebantys, drebantys – žodžio, kurį anksčiau vartojo šių sektantikų priešai ir antagonistai, norėdami išjuokti juos dėl keistų judesių ir balso kalbėjimo maldos metu. Tas pats nutiko ir su nazariečiais. Jie save vadina: „krikščionys, kurie atgailavo už savo nuodėmes, gyvena pamaldų gyvenimą ir kurie, išpažinę nuodėmes, priėmė šventąjį krikštą“. Be to, nazariečiai save vadina „Kristaus pasekėjais“, „Kristaus paveldėtojais“. Jie taip pat lengvai save vadina „tikinčiaisiais“, „pakrikštytais“ ir „sentikiais“, o ortodoksai juos vadina „naujaisiais tikinčiaisiais“. Kartais savo tikėjimą jie vadina „valstiečių“. Slovėnai juos vadina „šventaisiais“, o serbai – „bugeriais“ ir „naujaisiais tikinčiaisiais“.

Pavadinimą „nazarėnas“ pasisavino ir kitų tikėjimų išpažinėjai. Su panašiais nesusipratimais ir dažnai tiesiogine prasme melagingais teiginiais susiduriama tyrinėjant konkrečios sektos kilmę. Daugeliu atvejų sektantai neturi rašytinės literatūros. Visa jų išmintis, mokymai ir požiūris į gyvenimą paprastai saugomi žodžiu iš kartos į kartą. Tik užrašę šias psalmes, eiles, pasakas, mokymus, legendas ir istorijas galime daugiau ar mažiau tiksliai nustatyti genetinius ryšius tarp skirtingų epochų, skirtingų pavadinimų ir skirtingų vietų sektantų mokymų. Tik po išsamių ir kruopščių visos šios žodinės literatūros įrašų galėsime ją bent iš dalies moksliškai suprasti. 1) Kai kurios Rusijos sektos turi rašytinius įrašus, tačiau visada juos kruopščiai saugo nuo smalsių akių, dažnai dar mažiau noriai leisdamos juos perskaityti, nei pačios pristatytų savo doktriną žodžiu, esant neįsivaizduojamai painiavai ir painiavai, vyraujančiai sektantiškuose reikaluose.

Žemiau pabandysime išanalizuoti „nazarėnų“ sektos mokymus, remdamiesi mums prieinama medžiaga. Čia tik pažymėsime, kad apie šios sektos kilmę kol

kas negalima pasakyti nieko teigiamo. Mes tikrai negalime apeliuoti į tam tikrų asmenų „kilnius siekius“ ir „sielos didybę“ – kaip daro ponas Pantelejevas – ir ieškoti jų troškimuose bei lūkesčiuose konkrečios sektos, šiuo atveju „nazariečių“, atsiradimo momento ir motyvų požymių. Taip pat neturime absoliučiai jokio pagrindo šį atsiradimą priskirti Napoleono karų pabaigai ir aiškinti sektos susikūrimą kaip tam tikrų grupių reakciją į kraujo ir geležies metus. Manome, kad vengrų „nazarėnų“ sektos mokymai yra naujas ilgai gyvavusio populiarus laisvamaniškumo Vengrijoje atspindys – kritiškas požiūris į dominuojančias bažnyčias ir pasaulietinės valdžios veiklą (*autorius aiškiai nežino ankstyvosios krikščionybės istorijos – mano pastaba*).

Šiuolaikiniuose nazarėnų mokymuose yra daug senojo Rytų gnostinės kilmės sektantizmo elementų. Galime tik daryti prielaidą, kad Napoleono karų metu, tais visuotinių neramumų metais, sektantiškas judėjimas Vengrijoje vis stiprėjo. Sektantai pradėjo geriau pažinti vieni kitus, glaudžiau vienytis ir siekti organizuoti savo pajėgas.

Heinrichas Fröhlichas, šveicarų pastorius, dažniausiai laikomas vengrų nazarėnų sektos įkūrėju.

Negalime sutikti su šiuo teiginiu ir, visų pirma, atkreipiame dėmesį, kad mūsų šalyje grupės ar sąjungos vadovas dažnai painiojamas su jos įkūrėju. Kai populiarus judėjimas pasiekia tam tikrą tašką, kai jame įsitraukusiųjų jėgos pradeda reikalauti aktyvios raiškos ir praktinio pritaikymo, atsiranda neatidėliotinas poreikis suformuluoti, daugiau ar mažiau tiksliai apibrėžti tuos požiūrius, perspektyvas, norus ir įtakos metodus, kurie anksčiau buvo žinomi daugeliui, bet buvo įgyvendinami nedrąsiai, be iš anksto nustatyto plano.

Siekdama patenkinti tokį neatidėliotiną poreikį, visuomenė natūraliai pasirenka asmenį, kuris įkūnija visų norus, kuris suteikia formą viskam, kas anksčiau buvo neaišku, neapibrėžta ir miglota. Jei tam tikroje grupėje nerandama tinkamų elementų, jų ieškoma ir dažniausiai randama kitur, pasinaudojant propaganda, jau suformuluota religine išpažintimi ar pasaulietiniu mokymu, kuris geriausiai atitinka šios mobilizuotos gyventojų grupės neatidėliotinus poreikius.

Būtent tokį patį vaidmenį, nors ir kur kas mažiau kompetentingą ir reikšmingą, atsitiktinai ir, galbūt jam pačiam netikėtai, atliko Šveicarijos pastorius Heinrichas Fröhlichas, formuojant ir organizuojant sektos, paprastai vadinamos „nazariečiais“, bendruomenes, gyvenančias Vengrijoje ir Serbijoje.

II.

Oficialioje istorijoje Ludwigas Hengsee dažniausiai minimas kaip uolus pirmasis nazarėnų sekto apaštalas Vengrijoje. Biografinę informaciją apie jį, taip pat apie jo pažintį su Heinrichu Fröhlichu, gana išsamiai aprašo Arminas Schwarzas laikraštyje „Pester Lloyd“, kur 1897 m. jis išleido įdomų feljetoną pavadinimu „Evangelimänner in Ungarn“. „Liudvikas Hengsee, – rašo Arminas Schwarzas, – gimė 1820 m. Szent-Péterur kaime. Jis buvo antras kaimo kalvio sūnus. Jau vaikystėje romus ir jautrus berniukas demonstravo kontempliatyvų ir poetišką būdą. Hengsee tėvas, senosios mokyklos kaimo kalvis, visiškai nebuvo patenkintas sūnaus charakteriu. Vieną naktį senuką pažadino triukšmas. Užkūręs ugnį, jis pamatė Liudviką klūpantį savo lovoje, gaudžiai raudantį ir karštai besimeldžiantį.

„Ko tu verki?“ – griežtai paklausė tėvas.

„Dėl žydų, nukryžiuusių Gelbėtoją“, – atsakė berniukas, pravirkdamas.

„Kuo tau tai rūpi?“ – sušuko senolis.

„O, jei mūsų Viešpats Jėzus Kristus vis dar būtų gyvas, prašyčiau Jo išgydyti mano vargšę, sergančią motiną, kaip Jis išgydė tiek daug sergančių žmonių“, – per ašaras atsakė berniukas.

Senasis Hengzei į tai neturėjo atsakymo, bet nedelsdamas nusprendė pasiųsti Liudviką būti...“ šaltkalviu, nes nebelaikė jo tinkamu būti kalviu. Kodėl, priduria A. Schwarzas, senolis šaltkalvio amatą laikė mažiau sudėtingu nei jo paties, sunku suprasti; tačiau faktas yra tas, kad jis pavedė savo sūnų dirbti šaltkalviu Kesztegyje, ir Liudvikas iš šios pameistrystės tapo kvalifikuotu ir gabių darbuotoju.

1839 m. rudenį Liudvikas Hengsee leidosi į kelionę ir atvyko į Peštą, kur rado darbą Johanno Pecznicko šaltkalvio dirbtuvėse. Be jo, šiose dirbtuvėse dirbo dar du mokiniai; jų vardai buvo Johannas Denkelis ir Johannas Kropachekas. Nepaisant užsienietiškų pavardžių, jie buvo gimę vengrai.

Pažintis su šiais dviem bendražygiais, rašo A. Schwarzas, buvo lemiamą visam Liudviko Hengsee gyvenimui. Kelionių metu Denkelis ir Kropachekas aplankė Šveicariją ir sutiko Samuelį Heinrichą Fröhlichą, pirmąjį naujo mokymo pamokslininką. Jo mokymo esmę sudarė gyvenimo tyrumas, meilė artimui,

tikėjimas Dievu, visų žemiškų gėrybių atsisakymas ir siekis... sielos išgelbėjimą. Jis pripažino tik Bibliją, o ypač Naująjį Testamentą, šventuoju raštu.

Grižę į Vengriją, Denkelis ir Kropáčekas visiškai perėmė naująjį mokymą, tačiau pamokslavimui jie turėjo labai mažai gabumų. Jų mokytojas Fröhlichas buvo labai išsilavinęs žmogus, turintis išsamų teologinį išsilavinimą. To trūko jų bendražygiams. Tik Denkelis mokėjo skaityti ir rašyti vokiškai ir vengriškai bei gerai išmanė Šventąjį Raštą. Tačiau apskritai jo idėjos apie naująjį mokymą buvo neaiškios. Vis dėlto jis ilgai nedvejojo įtraukti savo naująjį bendražygį Ludwigą Hengsee, kurio naivi ir pamaldi siela buvo derlinga dirva propagandai. 1839 m. lapkričio 20 d. vakarą jie atvėrė vienas kitam savo širdis, o Denkelis ir Kropáčekas brolišku bučiniu pasveikino Hengsee tikinčiųjų gretas. 1840 m. gegužės 8 d. naktį jie šventė savo pirmąsias pamaldas šaltkalvio dirbtuvėse. Dalyvavo Denkelis, Hengsey, Kropatchekas ir dar vienas mokinyš Josephas Bella, kuris dar nebuvo priimtas į tikinčiųjų ratą.“

Jau šiame A. Schwartzo pasakojime atrandame visą schematiškumą, kuris paprastai pastebimas tuose istoriniuose darbuose, kurie grupės veiklos pagrindą mato paviršutiniškoje įvairių aplinkybių sankaupoje, nesigilindami į jos socialinio gyvenimo gelmes. Pasak Armino Schwartzo, viskas labai paprasta. Ludwigas Hengsey turėjo „naivią, tikinčią sielą“; dėl kažkokių priežasčių jis nuvyko į Peštą ir būtinai į dirbtuves, kuriose gyveno abu darbininkai. Kelionių metu jie netgi lankėsi Šveicarijoje, nors buvo „natūralūs vengrai“, šios šalies gyventojai. Denkelis ir Kropatchekas dėl kažkokių priežasčių neišvengiamai sutiko Fröhlichą Šveicarijoje, grįžo tūkstančius mylių į tėvynę ir pradėjo skleisti tariamą „naują mokymą“. Arminas Schwartzas, matyt, buvo gana patenkintas žinodamas, kad Fröhlichas „gerai išstudijavo teologijos mokslus“, kurie, kaip jis pats rašo, vengrų darbininkams buvo visiškai nereikalingi ir nesuprantami. Denkelis ir Kropachek. Tačiau kadangi Fröhlichas buvo pastorius, mokė apie „Dievo meilę“ ir visiškai nemokė daug ko, kas sudaro „nazarėnų“ esmę, prasmę ir socialinę reikšmę – ir kadangi jis rašė lotynų kalba ir sakė daug ko, kas buvo nereikalinga ir nesuprantama jo vengrų pažįstamiems, – būtent dėl viso to jis yra tariamai „naujos“ sektos įkūrėjas! Mes negalime suteikti pakankamai svorio ir pagrindo visiems šiems argumentams ir manyti, kad Fröhlichas įtaka pasireiškė tik tuo, kad jis suformulavo kai kuriuos „nazarėnų“ tikėjimo pagrindus ir tokiu būdu per Denkelį ir Kropacheką suteikė Ludwigui Hengsee atspirties tašką jo vėlesnei organizacinei ir literatūrinei veiklai. Iš vėlesnės L. Hengzey biografijos,

kurią tame pačiame feljetone papasakojo Arminas Schwartzas, sužinome, kad oficialiai įstojęs į nazarėnus, jis netrukus išvyko iš Pešto į tėvynę, kur pradėjo plačią propagandos kampaniją už savo pažiūras Zalajevo komitete. Tuo metu Hengzey užrašė visus savo principus... pamokslavimą. Šie sąsiuviniai, kuriuos perrašė jo bendražygiai, buvo vertinga propagandos priemonė ir todėl yra pirmasis rašytinis nazaretiečių literatūros dokumentas. Deja, kiek žinoma, šie sąsiuviniai niekada nebuvo išleisti pilnai. Antrasis nazaretiečių rašytojas buvo tam tikras Josephas Kovačas. Jis buvo didikas, vietos žemvaldis ir apskritai daugiau ar mažiau protingas žmogus. Beje, I. Kovakas susirašinėjo su G. Fröhlichu, su kuriuo susirašinėjo lotyniškai, nes nemokėjo vokiečių kalbos.

Būtent iš jo sklinda žinia, kad Vengrijoje esantys „nazarėnai“ tėra šveicarų pastoriaus G. Fröhlichio mokymų atgarsis. Nors I. Kovako užrašai yra nepaprastai vertinga medžiaga „nazariečių“ sektos istorijai, visada reikia turėti omenyje, kad I. Kovakas, nebūdamas kilęs iš liaudies, niekada negalėjo būti artimai susijęs su nazariečiais ir, galbūt netyčia, labiau domėjosi pastoriaus G. Fröhlichio išmintingais teologiniais argumentais ir idėjomis nei populiariais sektantiškais mokymais. Šie mokymai tuo metu buvo madingi tarp valstiečių masių ir neabejotinai labai pasitarnavo formuojant sektą, dabar paprastai vadinamą „nazariečiais“.

L. Hengzejaus bendražygiai, likę Pešte, tęsė savo darbą tame dideliame mieste, verbuodami pasekėjus iš darbininkų klasės, neturtingos buržuazijos ir amatininkų. Tuo metu Pešte gyveno šaltkalvio našlė Ana Nip, turėjusi dirbtuves Bolšaja Polevo gatvėje 1097. Ji taip pat, kaip praneša A. Schwartz, prisijungė prie vietinės nazarėnų bendruomenės ir pasiūlė savo namus bendratikių susirinkimams. „Naujojo tikėjimo“ išpažinėjų skaičius sparčiai augo ir, pasklidę po visą šalį, skleidė savo mokymų sėklas visomis kryptimis, vis labiau pritraukdami tuos Vengrijos valstiečių gyventojų elementus, kurie troško socialinių pokyčių ir svajojo apie „naują gyvenimą“ – humaniškesnį, laisvesnį, mažiau išnaudojantį, priklausomą ir engiantį.

XX a. 5-ojo dešimtmečio pabaigoje, o ypač 6-ojo dešimtmečio pradžioje, nazarėnų buvo galima rasti visoje Vengrijoje ir Transilvanijoje.

Ludwigo Hengsee propaganda buvo ypač sėkminga. Jo įsitikinimas, įkūnytas aistringoje populiaraus oratoriaus kalboje, pritraukė minias klausytojų, juos sužavėjo ir, nenugalimai juos sužavėjęs, privertė juos atsisakyti senojo katalikų

tikėjimo ir masiškai atsiversti į „nazarėnus“. „Pasaulietinė valdžia, – rašo Arminas Schwarzas savo feljetone, – paliko jį ramybėje, tačiau katalikų dvasininkai jam nerodė tokios pat tolerancijos. Vietinis kunigas von Pagokas, sužinojęs apie jo pamokslą, iškviatė Ludwigą Hengsee pasiaiškinti ir atleido jį griežtais įspėjimais bei grasinimais. Tuo pačiu metu, to paties kunigo prašymu, Hengsee knygos ir rankraščiai buvo konfiskuoti.“ Nuo šio momento dvasininkai pradėjo persekioti Ludwigą Hengsee. Netrukus jis suprato, kad neturi jokios galimybės tęsti savo propagandinio darbo Vengrijoje, ir jaunas sektantas nusprendė palikti savo tėvynę. 1841 m. rugsėjį kartu su draugu Josephu Bela jis išvyko į Šveicariją, nekantraudamas susitikti su Fröhlichu, apie kurį tiek daug girdėjo nazaretiečių sluoksniuose. Tais pačiais metais Hengsey sutiko Fröhlichą Ciuriche, ir jie abu, kaip rašo A. Schwartzas, „labai džiaugėsi, kad jų mokymai sutampa esminiais klausimais“. Šis teiginys dar kartą įrodo, kad Fröhlichui, kaip nazaretiečių sektos įkūrėjui, teikiama garbė jam priskiriama dėl nežinomos priežasties. Vienas dalykas yra tikras: jei Fröhlichas buvo „nazaretiečių“ sektos įkūrėjas, tai jis neturėjo pagrindo džiaugtis, kad jo ortodoksinis mokiny su juo nesutiko. Jei jis džiaugėsi, kad tarp Hengsee ir jo nebuvo reikšmingų skirtumų, bent jau „esminių klausimų“ srityje, tai savaime suprantama, kad Fröhlichas ir Hengsee mokymai nėra tas pats, o tik glaudžiai susiję.

Ludwigas Hengsee daugiau niekada nebematė savo tėvynės; netrukus sunkiai susirgo, o nusilpusi konstitucija neatlaikė kovos, ir 1844 m. šis „nazaretiečių“ apaštalas mirė užsienyje, būdamas 24 metų. „Jo kaulai“, – priduria Arminas Schwarzas, – „buvo pasimetę kažkur Ciuricho kapinių kampe...“

III.

Mirus Ludwigui Hengsee, „nazaretiečių“ mokymo propaganda neslūgo. Ypač spartus nazaretiečių plitimas buvo pastebėtas po 1848 m. – Europos revoliucijų metų, kurios smarkiai sukrėtė mases. **„1850–1854 m. absoliutinė vyriausybė žiauriai persekiojo nazaretiečius“, – rašo Dušanas Makowický (Dushan Makovický), – „ir daugelis jų buvo įkalinti“.**

1) Viena iš vietų, iš kurios nazaretiečiai išplito į įvairias Vengrijos dalis, buvo valstybinis kalėjimas Ilavoje, kuriame buvo kalinama daug nazaretiečių. Ten nazaretiečiai išplito tarp kalinių, o paleisti dar labiau platino sektą. „Lygiai taip pat“, – priduria D. Makovický, – „ji vis dar plinta iš karinių kalėjimų tarp kariuomenės“.

2) Nustatyti tikslų sektos pasekėjų skaičių – kaip visada būna tokiais atvejais – yra labai sunku. 1890 m. atliktas gyventojų surašymas Vengrijoje parodė, kad nazariečių buvo 7000. Šis skaičius plačiai pripažįstamas akivaizdžiai neteisingu. Arminas Schwartzas apskaičiavo, kad šių sektantiškų žmonių yra dešimt tūkstančių. Kiti autoriai teigia, kad šis skaičius taip pat neteisingas, teigdami, kad jų yra daug daugiau. Šis paskutinis teiginys turi tam tikrą pagrindą. XIX a. dešimtojo dešimtmečio pabaigoje nazariečių skaičiaus padidėjimas buvo ypač pastebimas. Taip atsitiko todėl, kad anksčiau nazariečiai privalėjo laikytis tam tikros konfesijos, kurią pripažino Vengrijos įstatymų leidėjai. Tačiau XIX a. dešimtajame dešimtmetyje nazarėnams buvo leista nepriklausyti jokiai konfesijai, o tik penkerius metus mokėti nustatytą bažnyčios mokestį; po penkerių metų nazarėnai laikomi visiškai laisvais nuo visų bažnytinių pareigų.

.....

1) Žr. Dušan Makowicky: „Nazariečiai Uhrách mieste“, p. 4.

2) D. Makovitsky rankraštis: „Nazariečiai Vengrijoje“, p. 3.

Nazarėnai šį mokestį moka labai reguliariai, bet tuo pačiu metu labai nenoriai, nes laiko tai aiškiu kompromisu, sandoriu su savo sąžine ir šią prievolę vadina „nelaime“, iš kurios neturi jėgų pabėgti.

Ši naujovė „nazariečių“ civiliniame gyvenime turėjo reikšmingų pasekmių visai sektai, pirmiausia paveikdama jos narius. Šis reiškinys nuolat pastebimas vietinėje spaudoje. Taigi laikraštis „Budapesti Hirlap“ 1897 m. vasario 7 d. numeryje išspausdintame straipsnyje „Nazariečiai Pietų Vengrijoje“ rašo: *„Nazariečių sektos mokymai vis labiau plinta tarp didžiųjų Vengrijos lygumų darbininkų. Apie Oroszgazą jau seniai žinoma, kad nazariečiai ten turi savo gerai organizuotą bendruomenę, kurios nariai daugiausia yra slovakai. Šiandien gavome laišką iš Mészé-Bérény“, – tęsia laikraštis, – „deja! pilną skundų, kad ši sekta kelia galvą ir ten. Iš pradžių naujajai religijai nusilenkė tik dvi slovakės, bet dabar šioje sektoje jau yra devyni vyrai ir septynios moterys.“* „Valstybė jų nepripažįsta“, – tęsia laikraštis, – „tačiau jų slapta organizacija vis dėlto yra labai sudėtinga ir veikia labai meistriškai. Būtent ši organizacinė jėga leidžia toms pačioms idėjoms ir planams iškilti ir būti įgyvendinamiems vienu metu Liptovo komitete, Bačkoje, Nagylake, Oroszhaze, Salontoje ir kitur. Patys nazariečiai šį reiškinį priskiria „šventosios dvasios“ įkvėpimui, tačiau mes puikiai žinome, kad ši „šventoji dvasia“ slepia (Žr. I. Holečko feljetoną „Narodni Listy“) stiprią,

centralizuotą, drausmingą organizaciją, kurios narius fanatiškai įkvepia ta pati idėja – jų mokymų skleidimas. Kadangi mūsų įstatymai leido palikti bažnyčią be įsipareigojimo prisijungti prie jokio kito tikėjimo, nazariečiai plačiai pasinaudojo šia teise. *Visuose šalies kampeliuose, tarsi susitarę, jie būriais pasirodo parapijose, pareikšdami, kad paliko bažnyčią.* Taigi, kitą dieną laikraštis praneša, kad Mézė-Bérény mieste devyni vyrai ir septynios moterys... pasirodė pas protestantų pastorių ir pareiškė, kad palieka bažnyčią ir prisijungia prie „laisvamanių“. Pastorius ir miesto tarybos narys Karelis Jesebsky svarsto galimybę pateikti tarybai pasiūlymą šiuo klausimu: *kad būtų paskirta speciali laidojimo vieta tiems, kurie atmeta religiją, ir kad būtų nutrauktas bet koks tikinčiųjų bendravimas su jais.* Tačiau ne tik Mézė-Bérény, bet ir kituose pietų Vengrijos miestuose nazaretiečių skaičius auga. Arade ir aplinkiniuose kaimuose rumunai palieka graikų katalikų bažnyčią ir prisijungia prie nazaretiečių. Vyskupas Metianas sukvietė savo pavaldinius kunigus dėl šio klausimo ir įsakė jiems nuodugniai ištirti daugybės išvykimų priežastis. Diuloje ir Orošgaze neseniai 220 žmonių parapijų lygmeniu paskelbė, kad visiškai palieka bažnyčią. Diulos mokytojas Johnas Ratzas kreipėsi į valdžios institucijas, atkreipdamas jų dėmesį į nazaretiečių sektos plitimą, ypač į jų slaptus naktinius susitikimus, kuriuose jie gyvai diskutavo ne tik apie religiją, bet ir su intriguojančiu susidomėjimu nagrinėjo socialinius bei politinius klausimus. Laikraštis pridūrė: „Šie susitikimai galėtų...“ būtų labai naudingi skatinant „socializmą“.

Mes vis dar turime pavyzdžių, kaip nazaretiečių sekta plačiai paplito tarp darbininkų ir valstiečių. Dr. Dušanas Petrovičius Makovitskis, rinkęs atsitiktinę informaciją apie nazaretiečių plitimą, savo trumpuose užrašuose, kuriuos maloniai mums pateikė, rašo:

„God-Meze-Vášárgel mieste 1896 m. gruodžio mėn. per savaitę į nazaretiečių tikėjimą atsivertė 141 žmogus.

„Gajdú-Beserméne dabar (1896 m.) gyvena 2000 nazaretiečių.“ Jie pasistatė susirinkimų namus, kurie jiems kainavo 20 000 guldenų.“

„Arado apygardos vicegubernatorius, – toliau praneša D. P. Makovitskis, – pateikė ataskaitą Išpažinčių ministrui, prašydamas vyriausybės uždrausti masinį išėjimą iš bažnyčios ir, remiantis tuo, į nazaretizmą.“

„Iš 450 bažnyčios mokesčių mokėtojų Kiš Pereče dabar (1897 m.) liko tik 120. Likę atsisakė mokėti mokesčių.“ Dauguma tų, kurie paliko bažnyčią, prisijungė prie nazariečių.“

Be šių liudijimų apie platų nazariečių sektos plitimą, taip pat pacituosime informaciją iš laikraščio „Opravdovy krestan“. 1897 m. spalio 25 d. numeryje šis laikraštis išspausdino trumpą straipsnį pavadinimu „Nazariečių plitimas“.

„Neseniai rašėme“, – pradeda laikraštis, – „kad nazarietiškas siaubingai plinta Segedino sodybose“. Dabar esame informuoti, kad *nazariečiai sparčiai plinta ir tarp graikų-rytų konfesijos serbų*. Bavaništės kaime, netoli Beršeco miesto, neseniai prie nazariečių bendruomenės prisijungė 117 suaugusiųjų. Sreme, Banate ar Bačkoje nėra kaimo, kuriame „naujasis tikėjimas“ neturėtų pasekėjų. „Siono arfa“ (nazariečių giesmių rinkinys) buvo išleista 30 000 egzempliorių tiražu serbų kalba. Laikraštis priduria, kad nazariečių tikėjimas „taip pat plinta Serbijoje“. Belgrade jau egzistuoja nazaretiečių bendruomenė su daugeliu narių.“

Laikraštis „Národní Noviny“ taip pat pateikia įdomios informacijos apie nazaretiečių plitimą. Taigi 1897 m. birželio 24 d. numeryje rašoma: „55 šeimos paskelbė Stara Bechos policijos viršininkui apie savo pasitraukimą iš bažnyčios ir nedelsdamos prisijungė prie nazaretiečių.“

Viename iš to paties laikraščio 1897 m. numerių randame karčią reformatų kunigo Aleksandro Nagy skundą, kuris netgi išsiuntė oficialų pagalbos prašymą savo viršininkams, nes pasirodė esąs visiškai bejėgis kovoje su vis labiau plintančiais nazaretiečiais ir baptistais. „Žmonės ypač jungiasi prie pirmosios iš šių dviejų sektų“, – praneša jis, – „šimtais, laimingai palikdami bažnyčią.“

Minėtas rašytojas Vladas Dimitrijevičius savo veikale praneša, kad „visoje Vengrijoje, jo žiniomis, yra apie 10 000 nazaretiečių; „Didžiausias skaičius“, – sako autorius, – „yra serbai“. „Vien serbų yra apie 4400“, – priduria jis. „Likę yra pasidaliję tarp madjarų ir rumunų. Nazaretizmas tarp Vengrijos serbų“, – jo nuomone, „ypač smarkiai išplito septintajame dešimtmetyje. Pirmieji propaguotojai tarp jų buvo du kroatai – Rebričius ir Jeličius.“

Nazaretizmas tarp Vengrijos serbų pirmą kartą pasirodė, rašo V. Dimitrijevičius, pietų Vengrijos kaimuose: Surduke, Banovcėje, Golubincėje, Surčine ir Bolevajoje.

Pasak Jašos Tomičiaus, vieni galingiausių nazaretizmo propaguotojų tarp serbų buvo Borivojus ir Lazaras.

Borivojus vaikystėje buvo itin karšto būdo. Menkiausia provokacija jį supykdydavo. Dėl ugingo būdo jis net negalėjo lankyti mokyklos, nepaisant to, kad buvo nepaprastai gabus iš prigimties. Jis buvo paskirtas piemeniu ir netrukus priverstas vesti. Po dvejų metų ramaus šeimos gyvenimo atsitiko taip, kad Borivojus žiemos pūgoje rado pusiau sušalusį valkatą, jau susmukusį sniege. Borivojus parvežė jį namo, atgaivino, o tėvas Melentijus, kaip save vadino valkata, išmokė Borivojų maldos už Paskutinįjį teismą. Paskutinio teismo baimė įtakojo lengvai paveikiamus... Borivojus rimtai atgailavo už savo nuodėmes. Jis nusprendė trejus metus pasninkauti ir vykti į Jeruzalę melstis. Jis griežtai pasninkavo, susilaikė nuo maisto, skyrėsi nuo savo jaunos žmonos ir nepalaikė su ja santuokinių santykių. Jo žmona nepritarė vyro pažiūroms ir nenorėjo pasninkauti bei susilaikyti nuo alkoholio, kaip tai darė jos vyras. Kai Borivojus suprato, kad ji užmezgė romaną su kitu, jis ėmė siaubingai pavydėti, prarado savitvardą ir, netekęs savitvardos iš pykčio, nušovė savo neištikimą žmoną. Vietoj Jeruzalės jis buvo išsiųstas į artimiausią kalėjimą. Kalėjime Borivojus netrukus susipažino su nazariečiais ir atsivertė į jų tikėjimą. Su visa savo prigimties aistra Borivojus atsidavė naujam sektai. Visų akyse nusikaltėlis, jis greitai tapo mylimu nazariečių „broliu“, kurie, žinodami apie jo veiksmus, jo neatstumė. Priešingai, jie visomis išgalėmis stengėsi nuraminti jo kankinamą sąžinę ir padėti jam per atpirkimą rasti jėgų ir galimybių gyventi šviesesnį ir džiaugsmingesnį gyvenimą.

Kaip žinoma, *visi nazaretiečiai yra raštingi, nes jų organizacijos chartija reikalauja mokėti skaityti Šventąjį Raštą*. Borivojus buvo neraštingas. Ir būtent čia, kalėjime, prasidėjo Borivojaus išsilavinimas, o pirmasis jo mokytojas buvo Lazaras, jaunas valstietis iš kaimyninio kaimo, kuris buvo įkalintas šešioms mėnesiams už tai, kad smuklėje buteliu į galvą dūrė bendražygiui, kuris jį tyčiojosi ir išjuokė, norėjusiam palikti nazaretiečių sektą dėl itin sunkių šeimyninių aplinkybių. Šis įvykis Lazarui buvo naudingas: jo svyruojantis charakteris, kuris vos nenuvedė jį kompromiso keliu, vėl sustiprėjo, ir kalėjime Lazaras su nauja aistra ėmėsi propagandos darbo. Nazaretiečiai labai gerbia Lazarą už jo intelektą ir Šventojo Rašto žinias, o aplinkiniai jį praminė „Nazaretiečių vyskupu“. Lazaras atliko bausmę, o Borivojus, nuteistas trejiems metams kalėjimo, liko vienas ir visiškai atsidėjo nazaretiečių mokymų sklaidai

tarp kalinių. Borivojaus charakteris labai pasikeitė tapus nazarietiu. Jo aistros nurimo, ir jo pavyzdyje matome, kaip įgyvendinami nazaretiečių moralės principai. „Atmeskite savo aistras. Dėl žemiškų gėrybių negiedokite, neverkite, nedžiaukitės ir neliūdėkite, bet visada būkite ramūs, tvirti ir drąsūs. Darykite gera ir bėkite nuo pikto“ – tai nazaretiečių mokymas, kuris rekomenduoja veikti.

Norėdami išspręsti nazaretiečių paplitimo Vengrijoje klausimą, čia pateiksime išsamiausią ir, mūsų nuomone, tiksliausią nazaretiečių skaičiaus ir gyvenamosios vietos aprašymą. Jį pateikė Dušanas Makovický, kuris 14 ir tolesniuose puslapiuose... Jau cituotoje knygelėje jis rašo: „Nazaretų plitimo ypatumas yra tas, kad vos tik jie kažkur pasiekia didelį skaičių, jie nustoja plisti. Daugelyje vietų, kur nazaretizmas egzistuoja 10–20 metų, jis praranda įtaką. Sakoma, kad taip nutinka todėl, kad kuo jų daugiau, tuo daugiau Šventojo Rašto aiškintojų ir tuo daugiau nesutarimų. Katalikiškame Stara Bečos mieste 1870-ųjų pradžioje prie nazaretiečių prisijungė 200 šeimų, tačiau 1880-ųjų pabaigoje iš šios sektoš liko tik 2–3 žmonės.

„Didžiausias nazaretiečių skaičius, atrodo, yra kairiajame Tisos krante, už Marušos ir tarp jos bei Kereso. Tada Bačkoje, Sreme. Buvusioje Karinėje sienoje beveik nėra liuteronų ar reformatų parapijos, kurioje nazaretiečiai neturėtų savo bendruomenės.“

1) Informacijos apie Borivoje ir Lazarą surinkome iš Juozapo Golečko feljetono, išspausdinto laikraštyje „Národní Listy“.

„Šių regionų gyventojai tautybės atžvilgiu labai mišrūs: madjarai, vokiečiai, rumunai ir serbai šioje vietovėje gyvena maždaug vienodai (apie 750 000 po vieną), apie 100 000 slovakų; be to: bulgarai, romai, graikai, rusėnai ir žydai.

„Nazaretiečių tikriausiai daugiausia tarp madjarų, serbų ir slovakų, mažiau tarp rumunų ir dar mažiau tarp vokiečių.“ „Visų nazariečių skaičius jiems patiems nežinomas, o vyriausybė savo statistikoje apie juos tyli. Jų skaičių galima nustatyti iš šių duomenų: iki 1880 m. pasirodė keturi „Magyar“ nazariečių dainų knygos, iki 1886 m. – dvi, o iki 1894 m. – dvi (antrasis leidimas – 4000 egzempliorių tiražu). 1892 m. vienas Pešto laikraštis pranešė, kad tarp tų metų rekrutų buvo 210 nazariečių, kurie atsisakė imtis ginklų: tai buvo beveik vien tik serbai iš Bačkos. 1895 m. lapkritį Vengrijos seime Kolozsvári-Kišas kalbėjo apie kelis šimtus tūkstančių nazariečių (tikriausiai įskaitant baptistus, kurie dažnai painiojami su nazariečiais). Man šis pranešimas atrodo perdėtas. „Manau“, –

priduria D. Makovitskis, – „kad jų skaičius yra nuo 30 iki 80 tūkstančių, bet mažiau nei 30 tūkstančių mažai tikėtina.“

„Kiek žinau“, – tęsia D. Makovitskis, „Nazariečiai labiausiai paplitę šiose apskrityse: Bačkos, Baranjės, Bekemo, Bigaro ir Boršodo 1), Čapadų, Čongrado, Jaszadokunzólodo, Orodo, Nenetano, Sziládų, Temešo, Trontalio, taip pat kai kuriose Transilvanijos ir už Dunojaus vietose. Šiaurės Vengrijoje, kiek žinau, nazariečių aptinkama tik Lintovo rajone (Po - 1 kaime). Boršodo rajone nazarietiškumą platino valstietis A. Szabó Kávostas-Sirmás kaime. Už savo uolumą jis buvo uždarytas į psichiatrinę ligoninę, bet, patikinus savo sveikata, paleistas. *D. Makovitskio pastaba.*

Porubkoje – 6 moterys ir 3 vyrai), Novogradske (Ugorsko kaime) ir, galbūt, Spišo apskrityje. Kroatų-slavų žemėje nazarėnų daugiau Sremo apskrityje. Bosnijoje nazarėnai taip pat turi savo bendruomenes. 1891 m. Serbijoje buvo 80 nazarėnų rekrutų, kurie atsisakė tarnauti su ginklais rankose. Amerikoje (Jungtinėse Valstijose), remiantis 1886 m. statistika, buvo 45 000 nazarėnų. Jie migravo ten ir į Kanadą iš Vengrijos. Vengrijoje nazarėnizmas plačiai išplito tarp serbų (stačiatikių) 1880-ųjų pabaigoje ir dabar plačiai plinta tarp rumunų (stačiatikių). Jie sako, kad tarp madjarų jis nustoja plisti, tačiau, priduria Makovitskis, daugelis pranešimų tam prieštarauja. „Nazaretizmas mažiausiai paplitęs tarp katalikų ir vos keliose vietose, tačiau, regis, labiausiai paplitęs tarp kalvinistų (magyarų). Slovėnijos liuteronų-katalikų bendruomenėje Nadinejuje yra 300–400 nazaretiečių, tačiau nė vienas iš jų anksčiau nebuvo katalikas.“

Tokie yra privatūs, oficialūs ir laikraščių pranešimai apie šios sektos plitimą.

Antonas Ujalkis, tyrinėjęs nazaretiečius, pateikia labai įdomų nazaretiečių propaguotojų sėkmės socialinių pagrindų vaizdą.

„Aukštingoji saulė, – rašo jis, – lieja karštus spindulius ant begalinės lygumos. Pievos pakraštyje stovi žoliapjovis, pasirėmęs į dalgį. Jis ką tik baigė pjauti ir nori šiek tiek pailsėti. Jis nusiima plačiabrylę skrybėlę ir storo lininio drabužio rankove nusivalo prakaitą nuo veido; tada apžvelgia didžiulę lygumą. Priešais jį driekiasi monotoniškų laukų eilės, apsėtos javais, pašarinėmis žolėmis ir šakniavaisiais. Niekas iš to jam nepriklauso asmeniškai; jis tik vargšas samdinytis, kuris turi šienauti šią pievą; be to, dieninis atlyginimas labai mažas. Gyvenimas anksčiau buvo geresnis: ant Tisos ir kitų upių buvo pastatytos didžiulės užtvankos, ir daugelį metų tūkstančiai žmonių ten rasdavo gerą darbą. Dabar

viskas baigėsi, ir vargšas darbininkas turi ieškoti pragyvenimo šaltinio tik laukuose. Tačiau nors jis teturi dalgį ir porą stiprių rankų, jis vis tiek meldžia dangų, kad palaimintų pasėlius, nes jei niekas neaugs, vargšas neturės darbo ir įsivyras didelis skurdas. Pačiame pakraštyje... horizonte matosi kelios varpinės; ten plyti miestas. Šienapjovės šiurkštus veidas aptemsta; jis atsisako girdėti apie miestą; ten jo nelaukia nieko gero. Kai miesto pareigūnas pasirodo vienišame ūkyje, tikėkitės kažko blogo.

„—Jei iki tokios ir tokios datos nesumokėsite mokesčių, tai...

„—Poryt jūsų sūnus turi pasirodyti... prieš priėmimo komisiją...

„—To ir tokio paršelis pavogtas, o jūs įtariamas – prašome pasirodyti teisme...

Arba:

„—Sekmadienį bus išrinktas naujas pavaduotojas. Atvykite į miestą su vėliavomis, muzika ir visais įmanomais būdais išreikškite savo džiaugsmą: žmogus, už kurį bus balsuojama, yra labai protingas ponas, jis moka pasakyti geras kalbas...., Visos pagundos slypi mieste, o už jo ribų – tik darbas ir skurdas. Kai namuose trūksta duonos, vargšas žmogus gali išsiųsti savo dukterį į miestą būti aukle; Ten, laikui bėgant, ji taps tarnaitė, bet gali pakilti net iki žindyvės rango...

„Tai mintys, kurios klaidžioja vargšo šienapjūtės galvoje“, – priduria Aitonas Uyalki.

Ir būtent šiems „šienpjoviams“, kurie labai dažnai stovi ant visiško proletarizacijos ribos, nazarėnų sektos propaguotojai kreipiasi savo kalba. Jie juos vienija, organizuoja į draugijas ir sąjungas, puoselėja tarp jų solidarumo ir savitarpio pagalbos jausmą, pagal jų supratimą aiškina jiems gyvenimo prasmę ir tikslą. (1) Cituojama L. Pantelejevo straipsnyje „Nazarėnai Vengrijoje“ (rusų „Bogatstvo“).

1898 m. sausio mėn. Budapešto „Hirlap“ laikraščio numeryje buvo pranešta apie labai įdomų ir reikšmingą faktą. Straipsnyje pavadinimu „Socialistai ir nazariečiai“ teigiama: „Iš Bekėšo-Čabos gavome informacijos, kad nazariečiai paprastai renkasi naktį į savo religinius susirinkimus. Pietų Vengrijoje, kaip gerai žinoma, galioja įstatymas, reglamentuojantis susirinkimų teisę, todėl valdžia ypač atidžiai stebi nazariečius, nes jų susirinkimai yra nelegalūs. Be to, valdžia puikiai

žino, kad nazariečiai savo slaptuose susirinkimuose ne tik nagrinėja religinius ir dogmatinius klausimus, bet daugiausia kalbasi ir susipažįsta su įvairiais socialistiniais ir komunistiniais mokymais.

„Policijos viršininkas Straka“, – tęsia laikraštis, – „išleido įsakymą, kad nazariečiai nebedrįstų rinktis į susirinkimus naktį. Tačiau nazariečiai vis dėlto tęsia savo naktinius susirinkimus, garsiai pareikšdami, kad neleis niekam diktuoti jiems sąžinės klausimų. Čia jie atsisako paklusti jokiems įstatymams, jokiai valdžiai ir gali būti sunaikinti, o ne palaužti.“ Tik žiaurus smurtas gali sutrukdyti jiems susitikti. Ir iš tiesų, mes labai dažnai matome ginkluotus žandarus, įsiveržiančius į nazaretiečių namus, suimantys sektantus ir palydėdami juos į kalėjimą. „Tačiau nazarietiškas“, – priduria laikraštis, – „vis dėlto sparčiai plinta, ir įdomu, kad pagrindiniai šios sektos centrai yra tarp socialistinių valstiečių.“ „Arade“, – tęsia laikraštis, kaip pranešama specialioje telegramoje, – „įvyko vyskupo susirinkimas, skirtas aptarti priemones, reikalingas socializmo ir nazarietiško plitimui tarp rumunų sustabdyti.“

Yra ir kitų įrodymų, patvirtinančių nepaneigiamą faktą, kad socialistiniai mokymai randa derlingą ir derlingą dirvą tarp tų valstiečių, kuriuos anksčiau palietė sektantiška propaganda.

Budapešto „Hirlap“ korespondento teiginys, kad pagrindiniai nazaretiečių sektos centrai yra tarp socialistinių valstiečių, žinoma, turėtų būti suprantamas priešinga prasme: kad tarp tų kaimų, kuriuose anksčiau plito sektantiški mokymai, socialistinė propaganda, aiškiai išreiškusi proletarizuojamų valstiečių reikalavimus ir norus, rado daug pasekėjų ir įsišaknijo, paversdama sektantiškus valstiečius socialistiniais valstiečiais. Daugelis kitų nazaretiečių bendruomenių raidos stebėtojų nurodo būtent šią eigą ir padėtį.

IV.

Kas iš tikrųjų yra nazaretiečių mokymas? sektantai? Pabandysime pateikti daugiau ar mažiau aiškų atsakymą į šį klausimą.

Nazariečiai savo tikėjimo pagrindą daugiausia semiasi iš Naujojo Testamento. Jie pažodžiui priima Kalno pamokslą. Jie sako ortodoksams: „Mes žinome Evangeliją mintinai ir aiškiname ją Šventosios Dvasios įtakoje.“

.....

Sudarydami šį ir kitus skyrius, naudojomės šiais šaltiniais:

- 1) *Dušano Makovick „Nazariečiai Uhrách“;*
- 2) *Armino Schwarzo „Evangelimänner in Ungarn“ (laikraštis „Pester Lloyd“, 1897 m.);*
- 3) *L. Pantelejevės „Nazariečiai Vengrijoje“, „Russkoe Bogatstvo“;*
- 4) *A. Škarvano atsiminimai „Tarp nazariečių“;*
- 5) *D. Makovitskio rankraštis ir užrašai „Nazariečiai Vengrijoje“;*
- 6) *kunigo Demicho „O Nazarenizmas“;*
- 7) *„Nazarenstvo, Negova istorij i sushtina“, Vladas. Dimitrijevičius;*
- 8) *Seberiny, "Die Sécte der Nasarener in Ungarn",*
- 9) *"A nazarénusok nAlam Moz lókai 1897 m. laikraštyje "Magyar Hirlap";*
- 10 ir 11) *Korespondencija ir pranešimai laikraščiuose "Budapesti Hiraretértés"; "Magy" Eargyetlap"; Listy; "Besztercebánya és vidéke"; „Opravdovy krestan“; „Národní Noviny“; „Pensée Libre“;*
- 12) *A. Skarvanas, „Mon refus“. Manome, kad būtina padėkoti daktarui A. Skarvanui, kuris maloniai sutiko išversti pranešimus iš Vengrijos ir Čekijos laikraščių į rusų kalbą. Pastaba: V. O.*

.....

Jie taip pat pripažįsta Senąjį Testamentą, tačiau jiems jis turi daugiau istorinės, o ne dogminės ir įstatyminės reikšmės. Jie labiau vertina Dovydo psalmes ir pranašus Izaiją bei Jeremiją nei kitas Senojo Testamento dalis.

1950-aisiais Liptovo nazariečiai pripažino tik Naująjį Testamentą ir nerodė jokio susidomėjimo Senuoju Testamentu. Be Biblijos, nazariečiai savo maldose naudoja giesmių knygą, vadinamą „Siono arfa“. Šioje knygoje yra Dovydo, anglo-baptistų, Fröhlich, protestantų (Tranovskio) ir kitų psalmės.

Nazariečiai moko, kad krikščionių religija yra dvasinė, todėl jie pripažįsta tik dvasinį, vidinį garbinimą ir tarnavimą Dievui „dvasioje ir tiesoje“. Dėl šios priežasties jie atmeta bažnyčias, ritualus, fizinį pasninką ir „fizinį kryžių“, t. y. kryžiaus ženklą. Jie pripažįsta tik vieną „kryžių“, kuris, jų nuomone, padeda žmogui tobulėti – kantrybę ir kančią. Kęsti persekiojimą dėl tikėjimo yra tikriausias kryžiaus nešimo įrodymas. „Kryžiaus“, kurį jie vadina „Kristaus“, nešimas laikomas pagrindiniu gyvenimo dėsniu,

įgyvendinamam nuolatiniu savęs atsižadėjimu propagandos ir „tikėjimo gynimo“ vardu. Tačiau šis atsisakymas neturėtų būti pasyvus supančio pasaulio apmąstymas; priešingai, jį visada turėtų lydėti intensyvi „aktyvi meilė“, pasireiškianti visada ir visur visiems gyviems dalykams. **Atmesdami fizinį pasninką, nazaretiečiai pripažįsta „dvasinio pasninko“ būtinybę ir pagrįstumą, t. y. susilaikymą nuo dirglumo, nerimo, atsakų į įžeidimus, tuščiažodžiavimą, juoko, pokštų ir pan. Toks „moralinis susilaikymas“, jų nuomone, sukuria žmogui rimtą nuotaiką, kai jis gali save ištirti ir atlikti naują dvasinį darbą“, t. y. pasinerti į gamtos, Evangelijos mokymų ir visų gyvenimo reiškinių, kurie jį praeina pro šalį ir kuriuos jis pats praeina, apmąstymą.**

1) Nazariečiai priima visą Evangelijos tekstą, bet paaiškina visas ištraukas, kurių nesupranta. Pastaba: V. O.

Jų nuomone, **išganymas pasiekiamas per tikėjimą Kristaus mokymu ir atitinkamais veiksmais. Kristaus mokymą gali suprasti tik tas, kuris yra apšviestas Šventosios Dvasios, tiesos dvasios; tai yra „Dievo gailestingumas“.** Tačiau išganymas nepasiekiamas, jei žmogus nedarba su savimi; kad būtų išganytas, žmogus „turi praktikuotis teisume ir Dievo pažinime“.

Visiškai neigdami „Dievo šventyklų“ poreikį maldai, nazariečiai, pagrindę savo teisingumą, visada cituoja Evangelijos ištrauką, kurioje sakoma: „Ir kai meldžiatės, nebūkite kaip veidmainiai.“ Jie mėgsta melstis stovėdami sinagogose ir gatvių kampuose, kad būtų matomi žmonių. Iš tiesų sakau jums: jie jau atsiėmė savo atlygį. Bet tu, kai meldiesi, eik į savo kambarėlį ir, užsirakinęs duris, melskis savo Tėvui, kuris yra slaptoje. ir tavo Tėvas, regintis slaptoje, atlygins tau viešai.“ **Nazariečiai niekina visų tikėjimų bažnyčias. „Dievas negyvena žmonių rankomis pastatytose bažnyčiose“, – sako nazariečiai. Kristaus Bažnyčia yra ne bažnyčiose, o žmonėse. Ją sudaro tik „tikintys“, „atgimę“, t. y. nazariečiai. Bažnyčios galva yra Kristus. Niekas iš mūsų nėra geras; visi yra nuodėmingi vienaip ar kitaip. Tik Dievas yra geras; dėl šios priežasties nazariečiai visiškai atmeta šventuosius. Jie laiko Kristų vieninteliu tarpininku tarp dangaus ir žemės, cituodami Pirmąjį laišką Timotiejui, kurio antrame skyriuje teigiama: „Yra vienas Dievas, vienas tarpininkas tarp Dievo ir žmonių – žmogus Kristus Jėzus.“**

1) Žr. Mato evangeliją, 6 skyrių, 5 ir 6 eilutes.

Dėl tos pačios priežasties nazariečiai atmeta visą dvasininkiją ir hierarchiją. Nazariečiai, žinoma, neturi kunigų ir nemato poreikio teologiniams tyrimams. „Kunigaikščių (kunigų) tyrinėjimai yra...“ „...pakeitė mums Dievo gailestingumas“, – paprastai sako nazariečiai. „Apaštalai taip pat nebuvo išsilavinę vyrai, tačiau jie buvo laikomi vertais tęsti Dievo darbą“, – nazariečiai aiškina savo nenorą mokytis. Jie labai neigiamai vertina valstybines mokyklas ir moko vienas kitą raštingumo. Jie vadina mokyklas „velnio pareniskiais“ – vieta, kur gimsta velniai...

Atmesdami hierarchiją ir dvasininkiją, nazariečiai tuo įtvirtina principą laisvai skleisti „Dievo žodį“, tai yra savo mokymą, su visomis interpretacijomis ir išvadomis, kurias jie daro iš Evangelijos. Iš tiesų, visi nazariečiai yra „savo pačių kunigai“, tai yra, jie apšviečia kiekvieną jų tikėjimu. Tik vyrai gali ir turėtų aiškinti ir aiškinti Šventąjį Raštą dėl paprastos priežasties, kad pats Jėzus Kristus savo apaštalais pasirinko tik vyrus, ir nei vieną moterį. Tačiau moterys turi teisę „perpasakoti“ savo tikėjimo išpažinimą. Nazariečiai taip pat atmeta relikvijas, visų rūšių relikvijas ir taip toliau. Kalbant apie relikvijas, jie sako, kad niekur Evangelijoje nesakoma, kad... gyvieji turėtų melstis už mirusiuosius, jau nekalbant apie jų garbinimą.

Nazaretiečių požiūris į Kristų skiriasi: vieni jį laiko įsikūnijusiu Dievu žmogaus pavidalu, o kiti neigia tokį įsikūnijimą. Taigi, vieno susitikimo metu, kaip liudija Seberinis, nazaretiečiai, kalbėdamiesi su atvykusiu kunigu, jam pasakė: „Mes esame tokie pat šventi ir be kaltės kaip Kristus ar Paulius.“ (1) Žr. Pirmąjį laišką Timotiejui, 2 skyrių, 5 eilutę.) Iš šių žodžių aišku, kad kai kurie nazaretiečiai Kristų pripažįsta ne kaip Dievą, o kaip žmogų. Tačiau paprastai nazaretiečiai tiki Trejybe ir Dievu-Kristu.

„Nesipriešinimo blogiui“ principas suprantamas pažodžiui. Šį supratimą jie grindžia Evangelija ir cituoja Mato 5:39: „Bet aš jums sakau: nesipriešinkite blogiui.“ Jie tiki, kad blogiui negalima pasipriešinti blogiu, bet kad kiekvienas „tikras krikščionis“, t. y. nazaretietis, gali ir turėtų jam pasipriešinti gerumu, meile ir įtikinėjimu. Šį teiginį jie taip pat semiasi iš Evangelijos, kur Mato 5:39 į vengrų kalbą išversta kaip „alljatok ellent rosznak a rosszal“, reiškianti „nesipriešink blogiui blogiu“. „Blogiu“ nazariečiai suprantą bet kokią smurtą prieš kitus žmones. **Susilaikydami nuo blogio, nazariečiai pirmiausia susilaiko nuo smurto.**

Žinodami šį nazaretiečių principą, daugelis, kurie pasiduoda stipriems jausmams ir skriaudžia kitus, daro siaubingus smurto veiksmus prieš nazarečius, išbandydami jų kantrybę. Taigi, kunigas Dimitrijevičius pasakoja apie jam žinomą atvejį, kai girtuoklis buvo įtikintas nugalėti nazaretiečių atletą. Girtuoklis ilgai mušė nazaretietį, bet pastarasis nesigynė, nors galėjo jį nokautuoti vienu smūgiu.

Nazaretiečiai švenčia tik sekmadienius. Jie nederba sekmadieniais, nors ši taisyklė jiems nėra privaloma. Jie tiki, kad „visos dienos yra lygios“. Tačiau daugelyje vietų nazaretiečiai taip pat nederba nei katalikų, nei protestantų švenčių dienomis. Jie tai daro norėdami išvengti priešiško aplinkinių gyventojų tarpe.

Nazaretiečių mokymai visiškai draudžia prisiekti ir prisiekti ištikimybę.

Nazaretiečiai šį principą taiko griežtai ir nuosekliai: nei teisme, nei privačiame gyvenime, nei karinės tarnybos metu nazaretietis neprisieks ištikimybės, net ir grasindamas.

Nazaretiečiai pripažįsta tik du „sakramentus“: krikštą ir komuniją. Jie pripažįsta vandens krikštą kaip ženklą, įstojimo į savo „broliją“ ženklą. Į „broliją“ jie priima tik suaugusiuosius, noriai ir savanoriškai. Nazaretiečių vaikai dar nelaikomi nazaretiečiais. Kai jie užauga ir „įgyja visišką sveiką protą“, jie gali prisijungti prie „brolijos“; kol to nepageidauja, jie nelaikomi nazaretiečiais. Vandens krikštas atliekamas įvairaus amžiaus, dažniausiai suaugę žmonės, tačiau buvo ir vis dar pasitaiko atvejų, kai krikštas atliekamas nuo 7 iki 14 metų amžiaus. Krikštas tokiam jaunam amžiui, žvelgiant iš nazaretiečių perspektyvos, turėtų būti laikomas nukrypimu nuo nazaretiečių brolijų taisyklių, o ne nuolatine, teisėta praktika. Kai kuriose vietose vandens krikštas, paprastai atliekamas upėje, nazaretiečių visiškai atmetamas kaip nenaudingas ritualas.

„Mūsų tikėjimas stiprus ne ritualais ir žodžiais, o darbais ir veiksmais“, – sako šie ekstremalesni sektantai. **Jie supranta „krikštą“ dvasine prasme.** „Norint būti tikru krikščioniu“, – sako jie, – **„reikia pamiršti ir atmesti visą savo praeitį, kai pradedamas naujas gyvenimo kelias, kai tampama visiškai laisva tikinčiųjų bendruomenės nariu, kai jaučiamas ir tvirtai žinoma, kad atgimstama Kristuje. Šiame dvasios atgimime, šioje tiesos prasmėje slypi mūsų krikštas.“**

Kalbant apie bendrystės sakramentą, pirmiausia galima pasakyti tą patį, ką ir apie krikšto sakramentą. Nazaretiečiai šiuo klausimu neturi griežtai apibrėžtos

nuomonės. Jų požiūris skirtingose bendruomenėse skiriasi. Pavyzdžiui, kai kuriose vietose kraštutiniai nazariečiai visiškai atmeta bendrystės sakramentą.

Kiti nazariečiai bendrystę pripažįsta tik kaip simbolį, priminimą apie Kristaus kančią ant kryžiaus. Kai kuriose vietose bendrystės sakramentas nazariečiams įvedamas tik dabar, veikiamas baptistų. Tačiau iki šiol visi nazariečiai, priėmę šį sakramentą, visada sutarė dėl vieno dalyko: „Mums reikia bendrystės, – sako jie, – ne tam, kad Dievas per ją atleistų mums nuodėmes, bet tam, kad ji primintų mums Kristaus mirtį.“

Apskritai reikėtų pažymėti, kad informacijos apie šių dviejų sakramentų reikšmę nazariečiams yra labai mažai, nes jie labai nenoriai apie juos kalba, lygiai taip pat, kaip ir nenoriai kalba apie santuokos apeigas, kurias aptarsime toliau. Apskritai galima teigti, kad šie du sakramentai, matyt, nevaidina reikšmingo vaidmens nazaretiečių bendruomenių gyvenime.

Nazaretiečiai teikia didelę reikšmę „atgimimui iš naujo“, todėl prieš įžengdami į savo „broliją“, „apšviestieji“ kartais turi patirti labai ilgą išbandymą.

„Žmogus, tapęs nazarietiu, – rašo D. Makovitskis, – visada patiria „nazarietišką karštligę“, tai yra ypatingą ekstazės būseną, kai žmogų užima tik dvasiniai interesai, o įprastas darbas atliekamas tik iš būtinybės. Būtent šioje būsenoje naujasis atsivertėlis turi eiti dvigubu atgailos keliu: vidiniu ir išoriniu.

Vidinė atgaila – tai, kad žmogus, besiruošiantis tapti nazarietiu, „atsiskiria nuo pasaulio“, „lieka su savimi“, nepaisant visų išorinių įsipareigojimų, kuriuos jis turi įvykdyti dėl vienokių ar kitokių priežasčių. Apmąstydamas savo gyvenimą ir praeitį, neofitas save ištiria, kritikuoja savo gyvenimą ir užsikrauna sau tam tikras „naštas“, kurios gali padėti jam atsikratyti savo trūkumų, apsivalyti nuo ydų ir galiausiai pradėti „tikrąjį teisingo gyvenimo kelią“. Išorinė atgaila reikalauja, kad naujasis atsivertėlis asmeniškai atgailautų prieš visus tuos, kuriems jis pakenkė savo gyvenime „darbu, žodžiu ar mintimi“.

Šis sąžinės apvalymo aktas yra privalomas kiekvienam nazarietiui, ir šios sektos istorijoje užfiksuota nemažai... jaudinantys ir drąsūs šių „naujų tikinčiųjų“ atlikti veiksmai.

Vienas vengrų laikraštis paskelbė trumpą straipsnį pavadinimu „Nazareto sąžinė“. Straipsnyje rašoma:

„Neseniai Gød-Mezé-Vászcse miestė netikėtai buvo atskleistos siaubingos žmogžudystės detalės. Nusikaltėliai buvo trys paaugliai, gyvenę prieš 17 metų. Vienas iš jų jau mirė, o kiti du užaugo ir tapo stiprybės bei energijos kupiniais vyrais. Byla buvo atskleista šiomis nepaprastomis aplinkybėmis.“ Praėjusį sekmadienį tam tikras 33 metų Matvejus Bartokas atvyko į God-Mezi-Vašerčel gyventojų Juozapo Knapėco namus ir pasakė namo savininkei:

„Prieš septyniolika metų jums tarnavau, o paskui kartu su dviem jūsų sūnumis, Juozapu ir Ivanu, nužudžiau jūsų jauniausią sūnų, septynmetį Imrą. Mano tikėjimas nebeleidžia man tylėti apie tai – aš esu nazarietis – ir aš jums pranešu šią siaubingą naujieną ir prašau: atleiskite man!...“

„Išsigandusi moteris tuoj pat puolė ieškoti policijos, o Matvejus Bartokas buvo tuoj pat sugautas, nors net nemanė priešintis, ir kartu su savo bendrininku, broliu, išvežtas į kalėjimą. Pirmosios apklausos metu nazarietis liudijo taip:

„1879 m. tarnavau pas Knapetsą. Tuo metu jie turėjo jauniausią sūnų, ligotą, luošą vyrą, vardu Imro. Patys savininkai dažnai linkėdavo jam mirties, sakydami, kad jei Dievas jį pasiims, jie paskers aviną laidotuvių puotai.“ Vyresnieji broliai taip pat labai nemėgo savo luošo jaunesniojo brolio, nuolat ant jo pyko, nes turėjo jį rūpintis. Taigi vieną dieną mes trys susitarėme pasmaugti Imrą. Ir taip mes padarėme. Kai savininkai išvyko į miestą, du vyresnieji pradėjo smaugti Imrą, bet negalėjo jo suvaldyti ir pašaukė mane.

"Na, o po to?" – paklausė tyrėjas.

"Vėliau, jų šauksmu, atėjau pas juos, pargrioviau berniuką ant grindų, apvyniojau jam gerklę skarele ir pradėjau smaugti. Jis pradėjo dusti, švokšti ir gailestingai žiūrėjo į mane savo išsigandusiomis mažomis akytėmis. Jaučiau keistą liūdesį ir gailestį jam. Nustojau jį smaugti, atsistoju ir pasakiau berniukams:

"Matote, kaip su juo reikia elgtis; jam tai galas."

"Aš išėjau." Berniukai tuoj pat ėmėsi darbo ir pasmaugė Imrą. „Po trijų dienų jis buvo palaidotas“, – savo siaubingą istoriją užbaigė atgailaujantis naujasis nazarietis.

Dr. A. Škarvanas savo ranka rašytuose memuaruose pasakoja tokį įvykį, gana tipišką nazariečiui.

„Vieną dieną vargšas valstietis ateina aplankyti kažkokio Antonijaus Palfio, Segedino sodybos valdytojo.

„Palfis sėdėjo savo namo verandoje.

„Garbė Jėzui“, – tarė valstietis, pakėlęs skrybėlę.

„Garbė amžinai“, – atsakė Palfis.

„Na“, – sako valstietis, „ar mane atpažįstate?“

„Žinoma“, – atsako Palfis, – „jūs čia tarnavote maždaug prieš penkerius metus...“ „— Būtent taip“, – sako naujokas, apsidžiaugęs, kad jį atpažino. „Tiksliai taip... Aš esu tas pats, kuris čia tarnavo maždaug prieš penkerius metus... Tiesa, nuo to laiko čia nebuvo...“

„Na, tai ne problema... Taigi, ko jums reikia?“

„Valstietis akimirką dvejojo, o paskui, tarsi sukaupęs drąsą, pažvelgė savo buvusiam šeimininkui tiesiai į akis ir tarė:“ – „... Na, tai buvo maždaug taip... Tuo metu, pone, aš vogiau jūsų kviečius... O dabar, kadangi mes atsivertėme į naują tikėjimą, atėjau pas jus: manau, turėčiau jums atlyginti už jūsų nuostolius...“

„Vogti kviečius?“ – sumišęs paklausė susirūpinęs vadovas.

„Taip, pavogiau, tikrai sakau jums“, – tyliai tarė sektantas, žiūrėdamas Antoniui Palfiui tiesiai į akis.

„Vadovas pradėjo smulkiai klausinėti valstiečio: kada ir kaip jis pavogė kviečius.

„Tai atsitiko štai taip“, – paaiškino nazarietis. „Buvo kūlimas, ir aš naktį iškasiau duobę pievos pakraštyje, netoli ūkio, o dieną nešiau kviečius į mišką, nešiau, kiek galėjau.“

„Antoni Palfis dabar jau senas žmogus ir gyvena ūkyje nuo tada, kai baigė vidurinę mokyklą. Jis gerai pažįsta visus savo darbininkus, kaimyninius valstiečius, žino jų papročius ir labai stebisi, kad dieną, kūlimo metu, kviečius galėjo pavogti tiesiog jam prieš nosį. Jis tiesiog tuo netiki.“

„Kaip jūs jį pavogėte? Kaip galėjote jį nutempti iš kūlimo aikštelės į duobę? Juk aš ten stovėjau visą laiką...” „Su batų auliniais, gerasis valdove, su batų auliniais... Paprasčiausiai“, – paaiškino sektantas ir greitai pridūrė: „Taigi, kiek aš jums skolingas už pavogtus kviečius?“

„Nežinau, kiek pavogėte, broli“, – atsakė Palfis.

Manau, apie penkis guldenus“, – šiek tiek pagalvojęs tarė nazaretis. „Taigi, prašau priimti...” Ir jis įkišo ranką į liemenės vidinę kišenę, išsitraukė piniginę, ištraukė tvarkingai sulankstytą penkių guldenų banknotą ir padėjo jį ant stalo krašto. „Laikydamas reikalą užbaigtu, jis atsisveikino su nustebusiu Antoniu Palfiu ir išėjo iš kiemo.

„Atidaręs mažus vartelius, jis atsigrėžė ir tarė: „— Ar galiu paklausti dar vieno žodžio?“

„Ką jūs sakote?“

„Na, visa esmė ta... ar penkių guldenų užtenka jūsų kviečiams?“

„Nežinau, broli...” – atsakė Palfi. „Visiškai nežinau... Tu paimei, žinai...”

„Nazarenas vėl priėjo prie stalo, vėl išsitraukė piniginę ir pridėjo dar vieną sidabrinę monetą prie penkių guldenų. Visiškai ramiai, palinkėdamas Antoniumi Palfi visokeriopos sėkmės, jis paliko savo ūkį.“ Tik po tokio išsamaus išbandymo proceso, kartais trunkančio daugelį metų, ir „darbais“ įrodyto atsidavimo naujojo mokymo principams, neofitas priimamas į „broliją“ lygiomis teisėmis su visais kitais.

Kiekvieną „apšviestą“, tai yra, įstojusį į „broliją“, nazaretiečiai vadina „broliu“ ir „seserimi“. Tie, kurie patyrė visišką „atgailą“, kurie „numirė nuodėmei“, vadinami „broliu“ ir „seserimi“, ir tik toks gali būti pakrikštytas – ten, kur pripažįstamas krikštas – ir visuotinai priimtas į Jėzaus Kristaus susirinkimą.

Kiti, dar ne iki galo priimti, vadinami „mažiau tobulais“, „draugais“ ir „draugais“.

Atsivertimo metu griežtai stengiamasi užtikrinti, kad nebūtų jokių įtikinėjimų ar prašymų. Nazaretiečiai gali viešai išpažinti savo mokymus ir taip juos skleisti, tačiau nuolatinė įtaka laikoma nepriimtina, moralinės prievartos forma. „Tegul

visi skaito Šventąjį Raštą ir pritaiko savo veiksmus prie jo, ir visi taps tikrais tikinčiaisiais“, – sako nazariečiai ir, žinoma, kaip ir visi sektantai, tikrais tikinčiaisiais jie turi omenyje save.

Nazariečiai su naujais nariais elgiasi labai švelniai ir maloniai, stengdamiesi užtikrinti, kad jie rastų tikrą pasitenkinimą naujoje aplinkoje.

Dažnai nutinka, kad į nazarėnus atsiverčia vienas šeimos narys: vyras arba žmona. Pastebėta, kad kai į nazarėnus atsiverčia tik vienas vyras be žmonos, perėjimas nebūna stiprus. Dažniausiai vyras grįžta prie savo senosios religijos. Tačiau atvirkščiai, kai žmona tampa nazariete be vyro sutikimo ir užuojautos, dauguma suaugusių šeimos narių palaipsniui atsiverčia į nazaretizmą. Dažnai nutinka taip, kad vyras siaubingai persekioja savo žmoną dėl jos „naujo tikėjimo“, muša ją lazda, kankina, tačiau joks smurtas paprastai niekuo neveda. Nazaretės moterys išlieka tvirtos ir nepajudinamos. „Galite nužudyti kūną“, – sako jos savo kankinantiems vyrams, – „bet ne sielą“.

Visi nazaretiečiai yra susibūrę į bendruomenes, „draugystes“ ir „brolijas“.

Kiekviena bendruomenė turi savo vyresnįjį ir, be jo, kelis pamokslininkus, taip pat du ar tris vyresniųjų padėjėjus, kurie tarnauja kaip kasininkai ir raštininkai; jie taip pat yra atsakingi už vargšų ir ligonių priežiūrą. Kiekvienas vyresnysis būtinai bent kartą per metus aplanko artimiausias bendruomenes arba visiškai jas apvažiuoja. Tačiau, neskaitant šių vyresniųjų apsilankymų, bendravimas tarp bendruomenių yra labai ribotas. Tik kraštutiniais atvejais nazaretiečiai rengia „didelį susirinkimą“, kuriame, jei įmanoma, suburia visus bendruomenės narius. Į šiuos susirinkimus atvyksta nazaretiečiai iš kitų šalių, tokių kaip Olandija, Amerika ir Australija, ir aptaria iškeltus klausimus per vertėjus. Kiekviena atskira bendruomenė turi griežtą drausmę, reikalaujančią savanoriško paklusnumo vyresniojo nurodymams. Atskirų bendruomenių vyresnieji kartais susirenka aptarti svarbių dienos klausimų, kurie vienodai liečia visus nazarečius. Vyresnieji paprastai yra labiausiai gerbiami nazaretiečiai. Į šias pareigas juos skiria pati bendruomenė. Skirtingų bendruomenių nazaretiečiai, jausdami bendrą ryšį, gyvena taikiai tarpusavyje. **Jiems būdinga tai, kad dvasinę giminystę – giminystę per tikėjimą – jie vertina daug labiau nei kraujo giminystę.**

Pasitaiko atvejų, kai nazaretis nuklysta, išsigimsta ir pradeda gyventi taip, kad patinka „šio pasaulio kunigaikščiui“ ir jokių būdu nesuderinamas su nazaretiečių moralės principais. Jei bendruomenė įsitikina, kad visi priminimai jų

„paklydusiam broliui“ yra beprasmingi ir visiškai nenaudingi, toks narys pašalinamas iš bendruomenės. Pats pašalinimas atliekamas taip: jie nekalba su atstumtuoju nariu; kai jis įstoja į bendruomenę, jie nustoja giedoti ar skaityti Evangeliją, o kol jis yra tarp jų, jie atkakliai tyli. Tai tęsiasi tol, kol buvęs nazarietis palieka bendruomenę ir grįžta į pasaulį, „pilną tuštybės, pagundų ir blogio“. Taikant kasdieniame gyvenime, nazaretiečių mokymo principus, jie įgyvendinami taip: **visų pirma, jie nedaro skirtumo tarp žmonių pagal tautybę; jie yra patys uoliausi kosmopolitai, dėl ko labai kenčia nuo nacionalistų – serbų, slovaku ir ypač vengrų.**

Jie mano, kad priimtina paklusti valstybės įstatymams, bet tik tais atvejais, kai jie neprieštarauja Evangelijai. Šis „bet“ ir yra visa esmė. Pagal jų Evangelijos aiškinimą, beveik visi „žmonių įstatymai“ yra beverčiai; nazariečiai juos atmeta ir jiems nepaklūsta.

Nazariečiai nepripažįsta teismų ir bet kokia kaina jų vengia. Jie net nemėgsta būti juose liudytojais. Jie pripažįsta tik vieną teismą sau – „Dievo teismą“ – kaip jie sako, išreikštą pirmiausia „savo sąžinės balsu“. Atmesdami visą „pasaulietišką žmonių teisumą“, kurio nėra ir negali būti žemėje, nes žmonės yra netobuli, jie laiko visas pasaulietines bausmes už bet kokius nusikaltimus ar nusižengimus visiškai nereikalingomis, nereikalingomis, nenaudingomis, nereikšmingomis ir žiauriomis. „Geriau mums noriai kęsti neteisybę, nei eiti į teismą“, – sako nazariečiai, ir iš tiesų jie nesikreipia į teismą.

1895 m. nazariečiai surengė didelį susirinkimą, kuriame dalyvavo beveik visų bendruomenių atstovai. Jame buvo svarstomas klausimas: ar perduoti valstybės teismams tuos nazariečius, kurie padarė kokį nors nusikaltimą prieš prisijungdami prie savo bendruomenės arba gyvendami joje. Vienbalsiai buvo nuspręsta, kad nazariečiai visiškai nesidomi „šio pasaulio teismais“, todėl tokiais atvejais nazarietis niekada neturėtų kreiptis į teismą. Dėl tų pačių priežasčių nazariečiai nusprendė nenaudoti antspauduoto popieriaus ir šiuo sprendimu nutraukė visus bylinėjimosi procesus, pinigines paskolas ir panašiai.

Nazariečiai nepripažįsta jokios valdžios ir nemano, kad jiems įmanoma užimti kokias nors oficialias pareigas. „Ar turėtume paklusti žmonių sukurtiems įstatymams?“ – sako nazariečiai. „Mes labiau norėtume paklusti Dievui nei žmonėms. Neturime paklusti niekam, kas prieštarauja Šventajam Raštui.“

Jie labai nenoriai atlieka pilietines pareigas ir pareigas. Jie abejingi politinėms teisėms, nematydami jokios naudos deputatų pažaduose. Tačiau šiuo klausimu jie nėra vieningi. Nemaža dalis nazariečių pasisako už politinių garantijų, tokių kaip visiška sąžinė, susirinkimų laisvė ir pan., siekimą. Kai kuriose vietose jie patys iškelia kandidatus rinkimams: pavyzdžiui, Transilvanijoje jie iškėlė kandidatą į Seimą. Jie mokesčius laiko neteisingais valstybės reikalavimais, tačiau vis tiek juos moka „iš prievartos“, ramindami savo neramią sąžinę mintimi, kad „pats Dievas mums atsiuntė šią nelaimę“. Jie mokesčių mokėjimą laiko „senu blogu įpročiu“, siekiančiu pačius karalius Dovydas, kuris taip pat rinko mokesčius ir jam buvo mokami.

G. Toury savo poleminiame veikale prieš nazariečius rašo, kad dažnai nutinka taip, jog **nazariečiai leidžia valdžiai jėga išieškoti jų turtą už mokesčių nesumokėjimą, o patys griežtai atsisako mokėti net vieną kapeiką. Tas pats dažnai nutinka ir su bažnyčios mokesčiais, kuriuos, kaip jau minėjome, jie vadina „nelaimę“.** G. Byuro rašo (1870 m.), kad dėl šio mokesčio Bačkoje jie kasmet buvo ir tebėra žiauriai baudžiami. Apie turtą jie sako: **„Tegul kiekvienas turi tai, ką jam davė Dievas, bet tegul neprisiriša prie to savo širdies.“**

Tarp nazariečių labai stiprus abipusės pagalbos principas. Bet kokios nelaimės ar nelaimės atveju kiekvienas nazarietis žino, kad neliks vienas, kad jo „broliai“ ateis jam į pagalbą ir padarys viską, kad jį padėtų ir paguostų. Šis bendras abipusės pagalbos bruožas tarp kraštutinių nazariečių išsivysto į norą gyventi kartu, remiantis griežtai bendruomeniniais, komunistiniais principais. D. Makovitskis, Byuro ir Turi ne kartą teigia, kad puikiai žino, jog nazariečiai slapta skelbia ir dažnai praktikuoja nuosavybės bendrumo idėją. Beje, 1895 m. rugpjūtį vengrų laikraščiai iš Bekešo rajono pranešė, kad viename iš ten esančių kaimų nazariečiai sulygino savo turtą su žeme, viską sujungė ir tvarkė namų ūkį, atsisakydami pripažinti bet kokią privačią nuosavybę. Tačiau čia, kaip ir beveik visose tokio pobūdžio sektantiškose bendruomenėse, stebime vartojimo komunizmą, o ne gamybos kolektyvizmą.

Nazariečiai taip pat išgarsėjo nepriekaištingu, nuosekliu ir nepaperkamu sąžiningumu. Teisme, kur jie kviečiami liudyti, jiems nereikia prisiekti: „Nesvarbu, jie vis tiek pasakys tiesą“, – apie juos sako teisėjai. „Aš mačiau tokią sceną“, – rašo A. Škarvanas, – „prisiekusiųjų teismo posėdyje, kuriame liudytojais buvo iškviesti apie dešimt kaimo valstiečių. Pirmiausia, kaip įprasta,

jie visi davė priesaiką, ir devyni iš jų tai padarė. Dešimtas, labai tylus ir kuklus senukas, žengė į priekį ir tarė:

„Prašau garbingojo teismo neprisiekti, nes esu tikintis.“

Senukas buvo atleistas nuo priesaikos.

Po to prasidėjo liudytojų apklausa. Jie po vieną išėjo iš liudytojų kambario ir kiekvienas paliudijo, ką žinojo. Kryžminės apklausos pabaigoje pirmininkas paklausė liudytojo:

– Kiek sumokėjote už bilietą?

– Dvidešimt kreicerių.

– Taigi, keturiasdešimt kreicerių pirmyn ir atgal?

– Taip, – atsakė pirmasis liudytojas.

Pirmininkas paklausė kito liudytojo taip:

– Geležinkelis pirmyn ir atgal, keturiasdešimt kreicerių?

– Taip, – patvirtino liudytojas.

Taigi visi devyni atsakė į pirmininko klausimą savo tyliu „taip“.

Paskutinis buvo senukas Nazarietis. Senis papasakojo, ką žinojo, ir jam baigus, pirmininkas jo paklausė:

— Geležinkelis, keturiasdešimt kreicerių?

— Ne, pone, tik dvidešimt,— atsakė sektantas.

— Žinau, žinau,— tarė pirmininkas,— dvidešimt čia, dvidešimt atgal: iš viso keturiasdešimt. „Tai netiesa, pone“, – vėl paprieštaravo senis. „Čia dešimt, atgal dešimt: iš viso dvidešimt...“

„Tai smulkmena,— priduria A. Škarvanas,— ir dvidešimt kapeikų šiais laikais nėra dideli pinigai, bet vis tiek labai daug pasako tai, kad iš dešimties tiesą sakė tas, kuris net neprisiekė sakyti tiesos.“

Panašūs faktai ir istorijos yra išsibarstę visoje literatūroje apie nazarėnus, ir net jų priešai negali paneigti pagarbos jų daugeliui aukštų charakterio savybių ir moralinių principų.

Kiekvieną sekmadienį ir ketvirtadienį nazarėnai renkasi viešai maldai. Maldoje gali dalyvauti ir pašaliniai asmenys, tačiau jokiomis aplinkybėmis neleidžiama dalyvauti tiems, kurie yra pašalinti iš bendruomenės. Nors nazarėnai sako, kad „Dievui reikia tarnauti dvasia – tiesa ir tiesos, o ne ritualais“, nepaisant šio teiginio, jie sukūrė savo atskiras apeigas, o jų maldoje yra aiškių ritualų pėdsakų.

Maldai nazarėnai renkasi privačiuose namuose; kai kuriose vietose jie turi specialiai šiam tikslui pastatytą trobelę – maldos namus; kartais jie renkasi lauke, kur nors lauke, dauboje ar miške. Jie renkasi tyliai, be triukšmo, nepastebimai ir daug kur slapta. Paprastai jie renkasi dieną, bet dažnai naktį.

Kambarys, kuriame vyksta malda, paprastai yra erdvus. Langai atsiveria į namo kiemą. Interjeras yra baltai nubaltintas. Kambario centre stovi nudažytas stalas, ant kurio guli Naujasis ir Senasis... Testamentai. Stalo dešinėje ir kairėje yra kelios suolų eilės. Vyrai sėdi dešinėje, moterys – kairėje. Tikintieji skirstomi į dvi kategorijas: „broliai“ ir „seserys“ – jie sėdi priekinėse eilėse – ir „draugai“, kuriems priklauso tie, kurie dar nėra iki galo atlikę savo „atgailos“, arba svečiai – pašaliniai asmenys, kuriais pasitiki nazariečiai. „Draugai“ ir „draugės“ sėdi galinėse eilėse.

(1) Kai kuriose bendruomenėse malda vyksta tris kartus per savaitę. Pastaba: V.O.)

Be šių dviejų maldoje dalyvaujančiųjų kategorijų, vienas ar keli „pranašai“ paprastai skiriami nuo „brolių“, kurių vardu vadinami tie, kurie turi aukščiausią dovaną – aiškumą ir minties gilumą, taip pat intensyvią religinės ekstazės jaudrumą.

Maldos kambario sienoje visada kabo laikrodis, simbolizuojantis laiką, viską, kas laikina, ir žmogaus mirtingumą. Šalia maldos kambario dažnai yra priestatas su dviem langais, iš kurių atsiveria vaizdas į susirinkimų salę; šie langai yra atvira, leidžianti visiems matyti ir girdėti. Šis priedas yra specialiai sukurtas motinoms, kurios negali palikti savo kūdikių namuose. Jos ten eina, jei vaikas verkia arba jei jį reikia pamaitinti ar pervystyti.

Sekmadieniais nazariečiai negamina maisto, nes stengiasi kuo daugiau būti kartu. Motinos dažnai palieka savo vaikus namuose be jokios priežiūros, kad tik galėtų dalyvauti susirinkime.

Maldos pamaldos prasideda visiems sėdint ant suolų, nuleidus galvas, sudėjus rankas tarp kelių ir tylint. Įsivyrėja mirtina tyla. Kartais pasigirsta atodūšiai.

Laikrodis išmuša dvylika. Po įžanginių žodžių vyresnysis paprašo atversti „Siono arfos“ rinkinį. Pirmiausia skaitovas skaito psalmę, tada choras pradeda giedoti tą pačią eilutę. Kartais jie iš pradžių gieda atskirai, kiekvienas savo gimtąja kalba, o kartais visi vienu metu skirtingomis kalbomis. Tada kažkas perskaito Evangeliją ir ją paaiškina, o tada vėl gieda. Galiausiai visi atsiklaupia ir garsiai meldžiasi, karčiai apraudodami savo nuodėmes ir atgailaudami vienas kitam. Maldos metu būna ilgos pauzės, „kad siela pažintų Dievą“, kaip sako nazaretiečiai.

Kad skaitytojas susidarytų aiškesnį vaizdą apie nazariečių „maldą“, pateikiame vienos tokios maldos aprašymą, kurį mūsų prašymu parašė dr. A. Škarvanas. „Anksti ryte atvykau į stotį“, – rašo A. Škarvanas, – „kur manęs jau laukė nazaretietis, su kuriuo buvau susitaręs eiti į susitikimą. Išgėrėme puodelį kavos ir netrukus įlipome į traukinį. Vagone sutikome dvi nazaretiečių „seseris“, kurios taip pat keliavo į tą patį susitikimą kaip ir mes. Jos buvo apsirengusios juodai nuo galvos iki kojų. Jos labai šiltai pasveikino mano palydovę, nors, man atrodė, šiek tiek dirbtinai. Jų pernelyg rimti veidai, rafinuota pagarba, pokalbių būdas ir turinys, laikysenos rimtumas – viskas jose man priminė vienuoles ir atrodė nenatūralu bei dirbtina. Matyt, jos labai stengėsi pasirodyti ne kaip paprastos moterys, o kaip kažkas ypatingo, amžinai pamaldžios. Tačiau tai, regis, yra bendras visų sektantistų bruožas ir pirmiausia jiems patiems labai kenkia.

„Po penkių valandų kelionės automobiliu atvykome. Stotyje mus pasitiko nazaretietis, kurio namuose šį kartą nusprendėme susitikti.“ Jis buvo žemo ūgio, kasdieniškai apsirengęs vokietis ir, kaip vėliau sužinojau, labai turtingas vyras, pagal profesiją mašinų mechanikas. Jis kalbėjo su mumis, slovakai, labai taisyklinga slovakių kalba ir nuvedė mus tiesiai į savo namus. Namas buvo didelis, akmeninis, dviejų aukštų, prie jo stovėjo ilga mechanikos dirbtuvių eilė. Visur vyravo griežta tvarka ir švara, tiek kieme, tiek name. Viskas liudijo apie savininkų praktiškumą ir energiją.

„Mus nuvedė į eilę didelių, šviesių kambarių, labai paprastai, bet labai solidžiai apstatytų, nors ir be jokių pagražinimų. Visi nazaretiečiai jau buvo atvykę. Žmonių ten nebuvo daug – tik vienuolika, daugiausia moterys. Be šeimininko, kiti buvo slovakai. Jie pasisveikino ir pasibučiavo. Atvirai matėsi, kad jie gerai pažinojo vienas kitą, o draugiški klausimai ir pokalbiai nesibaigė. Atėjo mano eilė. Jie pradėjo klausinėti apie mano gyvenimą, planus ir ketinimus, ir buvo akivaizdu, kad palaikė mane žmogumi, norinčiu prisijungti prie nazariečių ordino.

„Tuo tarpu buvo patiekta vakarienė, soti ir skani.“ Tačiau nazariečiai valgė labai saikingai, prie stalo laikydami tylos ir iškilmingumo, tarsi jie ne šiaip valgytų, o priimtų komuniją. Po vakarienės vyko laisvi pokalbiai, daugiausia apie religiją, pamenu, ne itin įdomūs. Netrukus prasidėjo malda. „Visi susirinkusieji sunėrė rankas, nulenkę galvas ir stojo mirtina tyla, kuri truko kankinamai ilgai. Jie laukė Šventosios Dvasios nusileidimo. Pagaliau Šventoji Dvasia nusileido ir prabilo per batsiuvio – mano palydovo – lūpas. Jis pradėjo improvizuotą maldą, paprastą ir giliai jaudinančią, tokią malonią klausytis. Jei būtų sustojęs po pirmųjų dviejų ar trijų kartų, išpūdis būtų buvęs stiprus ir teigiamas. Bet jis tęsė ir tęsė. Po pirmųjų kelių frazių jis iš karto pernelyg įsijautė, paniro į ekstazę, pradėjo kalbėti pompastiškai ir neaiškiai, netgi sutrikęs, pakeltu, sentimentaliu balsu, raudodamas ir liedamas ašaras. Visa tai man buvo labai nemalonu. Netrukus man tiesiog pasidarė nuobodu, nors, matyt, tai jaučiau tik aš, netikintis; „tikintieji“, sprendžiant iš jų veido išraiškų, ašarų ir pamaldžių atodūsių, visiškai dalijosi kalbėtojo ekstaze, akivaizdžiai priimdami jo žodžius kaip pačios Šventosios Dvasios įkvėpimą. Malda buvo siaubingai ir neatleistinai ilga. Kai ji pagaliau baigėsi, šeimininkas išdalino...“ specialios Nazareto maldaknygės su giesmėmis kopiją visiems, įskaitant ir mane, ir prasidėjo giedojimas. Visi dainavo, ir aš taip pat, bandydama suvokti žodžių prasmę.

„Tačiau bėda buvo ta, kad giesmę galima perskaityti ne ilgiau kaip penkias minutes, o jie ją dainuoja ilgai, kartais beveik valandą. Tai buvo nuobodu, nuobodu ir nuobodu. Tačiau ką aš galėjau padaryti? Atsikelti ir išeiti? Jaučiau, kad tai padaręs įžeisčiau ir labai papiktinsiu šiuos gerus žmones, todėl tvirtai nusprendžiau ištverti ir ištverti iki galo. Bet tai buvo labai sunku! Daina sekė dainą, ir net žodžiai nustojo mane dominti. Nevaldomai žiovavau ir jaučiausi siaubingai pavargęs. Nuo neįprasto, ilgo sėdėjimo vienoje vietoje užrakintame kambaryje man pradėjo svaigti galva, ir aš jaučiausi kaip apgailėtinas kalnys, o visi kiti buvo tiesiog palaimingai laimingi. Giedojimą pertraukė tik vakarienė ir trumpas, laisvas pokalbis po jos. Tada jis vėl tęsėsi. Kokia tai buvo kančia! Aš kentėjau už kažkieno tikėjimą... Jau buvo vakaras.“ Išmušė dešimtą valandą, ir nazaretiečiai pagaliau užtraukė savo „Siono arfas“. Aš apsidžiaugiau, manydamas, kad mano kančia baigėsi. Bet, deja! Po kelių minučių atokvėpio batsiuovys švelniai tarė: „Ši giesmė – tikrasis sielos maistas; ji niekada nepavargsta ir niekada negali ja pasisotinti... Eime, broliai ir seserys, padainuosime dar šią nuostabią ir gražią giesmę.“

„...Ir vėl suskambo „Siono arfos“, ir vėl prasidėjo „dvasinė puota“, kurios mano siela kategoriškai atsisakė priimti.

„Negalėjau negalvoti apie Douchoborus, kurie, kaip sakoma, dažnai ištisas naktis gieda psalmes: „Lažinuosi, tie šventieji irgi taip kenčia“, – šmėstelėjo mano mintyse.

„Iki vienuoliktos valandos giedojimas pagaliau baigėsi, ir ši kartą rimtai, ir jie pradėjo kloti mums lovas.

...Kitą rytą atsikėlėme dar labai anksti. Kai apsirengėme ir sočiai pavalgėme, lauke dar buvo labai tamsu, todėl kambariuose vis dar degė lempos. Vėl susėdome prie stalo, kaip ir dieną prieš tai, su „Siono arfomis“ rankose, kad galėtume toliau „šlovinti Viešpatį“.

„Netrukus kieme nušvito saulė. Sušalusi drobulė žėrėjo kaip deimantai.“ Mane traukė ten, šaltis, laisvė... Bet negalėjau prisiversti atsikelti ir išeiti, negalėjau prisiversti parodyti „šventųjų“ susibūrimui, kad man tarp jų nuobodu ir kad nuodėmingą pasaulį renkuosi labiau nei jų „teisiųjų“ ir pamaldžių žmonių susibūrimą. Taigi vėl sėdėjau su nazaretiečiais, kol baigėsi maldos pamaldos. Vienuoliktą valandą, ta pačia kompanija, palikome svetingą namą.“

Dabar turime pakalbėti apie santuokos ir laidotuvių apeigas.

Bet kuris „dvasinis“ brolis gali vesti „dvasinę“ seserį. Retai kuris nors nazaretietis nusprendžia tuoktis. Tai laikoma ne tik nereikalinga, bet ir netgi žalinga. Įsimylėjimas ir abipusė meilė netgi laikomi kliūtimi santuokai, nes, kaip sako nazaretiečiai, „uždega“ ir „uždega“ žmogų ir atima iš jo ramybę bei tylą, iš kurios nazaretietis niekada neturėtų išeiti. 1) Štai kodėl jaunikio nuotaką arba jaunikio nuotaką paprastai renkasi šeimos vyresnieji, didžiausią dėmesį skirdami sveikatai ir naujos poros gebėjimui pasirūpinti savimi.

Santuoka galiausiai priklauso nuo susirinkimo sutikimo.

*1) D. Makovitskio pranešime, 1869 m. balandžio 8 d. Franzenfeldo pulko teismo protokole yra toks pareiškimas... apklausė nazaretį Ju. Triumelį: „Kūniški troškimai vienoje ar kitoje pusėje yra nuodėmė, ir toks asmuo dėl šios priežasties bus pašalintas iš susirinkimo.“
Pastaba: V.O.*

Tai atliekama be jokių ceremonijų, be jokių švenčių ar puotų.

Susirinkime griežtai tikrinamas jaunikio moralė ir gebėjimas išlaikyti šeimą. Tada susirinkimas klausia abiejų šalių tėvų ir nuotakos, ar ji nori tekėti už „šio brolio“. Jei nuotaka sutinka, jaunavedžiai bendrai pareiškia susirinkimui, kad nori gyventi kartu, ir tada viešai prisiekia ištikimybę. Vienas iš vyresniųjų „brolių“ susirinkimo vardu palinki jiems „geriausių Viešpaties Dievo palaiminimų“, ir „vestuvių“ ceremonija baigta. Jaunavedžiai eina namo susikibę už rankų. Pagal nazaretiečių įstatymus vyrui neleidžiama bučiuoti savo žmonos. Kai šeimoje gimsta vaikas, nazaretiečiai liūdi ir gaudžiai verkia, „nes“, sako jie, „bėda ta, kad visiškai nežinoma, kodėl vaikas atėjo į pasaulį ir ar jis atneš „gėrį ar““. blogis.“

Merginos prieš santuoką rengiasi labai paprastai; jos nešoka, nedainuoja pasaulietinių dainų, neina su vaikinais į vakarėlius ir pan. Jos visada ant galvų dėvi juodą šaliką. Jos niekada nepuošia savęs gėlėmis.

Nazaretiečių laidotuvis yra itin paprastos. Mirusiuosius kartais laidoja bažnyčių, iš kurių jie kilę, kunigai, ir nazaretiečiai į tai nesikiša. Tačiau daugeliu atvejų nazaretiečiai patys laidoja savo mirusiuosius. Mirusysis įdedamas į paprastą, nedažytą karstą; mirusysis nešamas į kapines be maldų ar giedojimo. Priekyje eina keli žmonės su kastuvais. **Neleidžiama rodyti gailesčio dėl „brolio“ ar „sesers“ mirties ženklų. Verkti ir raudoti. Pagarbos rodymas mirusiajam laikomas tiesiog nepadoriu, nepagarbiu mirusiajam. „Reikia“, – sako nazaretiečiai, – „džiaugtis mirtimi, nes Dievas jį pašaukė į amžinąjį gyvenimą ir poilsį“.** Tačiau žmonos ir motinos vis dar negali to pakęsti ir subtiliai verkia. Ši gailesčio išraiška laikoma žmogaus silpnybe, būdinga moterims.

Palaidoję mirusįjį, nazaretiečiai grįžta į savo namus ir nerengia jokių laidotuvių ceremonijų.

Nazaretiečiai tiki mirusiųjų prisikėlimu ir sako, kad teisieji turės amžinąjį gyvenimą, o nusidėjėliai – amžinas kančias ir pragarą. 1).

Iš kitų ritualų minime maldą prieš ir po valgio, rytą ir vakarą.

Nazaretiečiai neturi jokių kitų ritualų. Visas jų mokymas formuoja juos asketiško gyvenimo būdo žmonėmis, smarkiai besiskiriančiais nuo aplinkinių. Nazaretis, kaip jau minėjome, negeria. Jokių alkoholinių gėrimų, nerūko, neuosto tabako,

nežaidžia kortomis ar kitais žaidimais, nedainuoja, negroja instrumentais, nešoka, nedalyvauja jokiose šventėse, pasirodymuose ar linksmybėse.

Jis labai saikingai maitinasi. Jis visiškai atsisako „jadernitsy“ – dešros su krauju ir ryžiais – „nes kraujas, kaip sako nazariečiai, kursto nuodėmę“. Jis elgiasi su savo gyvuliais maloniai ir žmogiškai, niekada jų nevargindamas. Nazarietis niekada nesijuokia, kartais tik šypsosi. Nazarietis visada mandagus, dėmesingas, dėmesingas ir ramus. Susitikęs su „seserimis“, „broliais“ ar „draugais“, jis nuoširdžiai jas pasisveikina, nusiima skrybėlę ir teiraujasi apie jų gyvenimą. Su visais dvasiniais ir pasaulietiniais autoritetais, taip pat su „ponais“ – žemvaldžiais, pirkliais ir panašiais – jis yra labai santūrus ir šaltas, dažnai visai jų nesisveikina, niekada nenusiima skrybėlės jų akivaizdoje ir tik retkarčiais pamojuoja dešinės rankos pirštais per krūtinę kaip ženklą, kad pastebėjo praeivį.

1) Mes negalėjome tiksliai nustatyti, ką nazariečiai supranta terminais „amžinas gyvenimas“ ir „amžinos kančios, pragaras“. Yra įrodymų, leidžiančių manyti, kad vieni abu supranta kaip atpildą „pomirtiniame gyvenime“, kiti – atvirkščiai – kaip „sąžinės teismą“ žmogui jo įprasto gyvenimo metu. Žmogus gali laisvai paversti savo gyvenimą „rojumi“ arba „pragaru“, priklausomai nuo savo veiksmų, mąstymo būdo ir gyvenimo būdo. Pastaba: V. O.

Nazaretas į visus klausimus atsako tiesiogiai, neperkalbinėdamas, trumpai ir kategoriškai. Atsakęs į klausimą, jis labai nemėgsta, kai jo vėl klausia. Tokį neatidumą jis laiko nemandagiu ir nemandagiu; iš nazareto niekada neišgirsite šmeižto ar keiksmų (pasak D. Makovitskio, tai nacionalinis vengrų blogas įprotis). Pirkdamas prekes jis niekada nesidera, o parduodamas save nieko neprašo. Jie neskolina ir neskolina pinigų, bet teikia pagalbą neatlygindami. Bet koks lupikavimas, sukčiavimas, vagystė, palūkanų skaičiavimas ir panašūs dalykai nazaretiečių griežtai smerkiami. Jei kuris nors nazarietis padaro tokį nusikaltimą ir neatgailauja bei negrąžina, tarkime, pavogto daikto, vietinė nazaretiečių bendruomenė viešai demaskuoja kaltininką ir priverčia jį viešai atsiprašyti įžeisto ar nukentėjusio asmens, o nazarietis privalo nedelsdamas padengti visus nuostolius.

Nazaretiečiai nenešioja ginklų ir nesigina jokio išpuolio metu.

Jie nepripažįsta karinės tarnybos. „Mes galime valyti ginklą ir rūpintis ligoniais“, – teigiama viename nazaretiečių atsakyme vengrų tarnystei, – „bet negalime žudyti“.

V.

Nazaretiečiai savo požiūrį į karinę tarnybą grindžia Evangelijos teksto Mato 5:44 supratimu, kuriame teigiama: „Bet aš jums sakau: mylėkite savo priešus, laiminkite tuos, kurie jus keikia, darykite gera tiems, kurie jūsų nekenčia, ir melskitės už tuos, kurie jus persekioja ir skriaudžia.“

Šis Evangelijos tekstas suteikia nazaretiečiams nepajudinamo tvirtumo kovoje su karine tarnyba. Čia reikėtų pažymėti, kad Vengrijoje įvedus „visuotinę karinę tarnybą“ ir asmeniškai privalomą karinę tarnybą, Karo reikalų ministerija su nazariečiais elgėsi labai tolerantiškai. 1869 m. rugpjūčio 12 d. įsakyme teigiama: 1): „Asmenys, privalantys atlikti karinę tarnybą ir priklausantys nazariečių sektai, kuri nėra pripažinta įstatymų, yra šaukiami į rajonų administracijas stoti į nuolatinės kariuomenės gretas ir atlikti karines pareigas. Jei jie dėl savo moralinių įsitikinimų atsisako priimti ginklus, jiems leidžiama atlikti šią tarnybą karo ligoninėse, vadovaujantis Karo įstatymų taikymo instrukcijos 67 straipsnio 3 dalimi. O 67 straipsnio 3 dalyje, – tęsia L. Pantelejevas, – teigiama:

„Priklausantys menonitų sektai Galicijoje... atleidžiami nuo ginklų nešiojimosi su sąlyga, kad jie tarnauja ligoninėse... ir atleidžiami nuo mokymosi elgtis su ginklais. Jie naudojami tomis pačiomis privilegijomis karo metu.“

„Tačiau jau 1875 m.“, – rašo L. Pantelejevas, – „šis humaniškas įsakymas buvo atšauktas, o tų pačių metų birželio 18 d. buvo išleistas toks dekretas: „Karinė administracija sužinojo, kad nuolat augančios „nazariečių“ sektos nariai pereina į šią sektą, jei ne pačiais privalomosios karinės tarnybos metais, tai ne anksčiau kaip prieš metus ar dvejus, o tai rodo, kad tai daroma ne tiek vedami vidinio įsitikinimo, kiek siekiant išvengti karinės tarnybos.“ Todėl, siekdama išvengti sektos augimo tokiu pretekstu, Valstybinė karo ministerija, susitarusi su Vengrijos nacionalinės gynybos ministerija, pripažįsta 1869 m. rugpjūčio 12 d. įsakymą negaliojančiu ir įsako, kad asmenys, priklausantys „nazarėnų“ sektai, būtų šaukiami ne tik atlikti karinę tarnybą, bet ir nešiotis ginklus.“ Šio įsakymo išdavimas, kaip matysime toliau, lėmė visą neįtikėtinų žiaurumų seriją, kurių aukomis tapo tvirti nazarėnai. (Cituoju iš L. Pantelejevo straipsnio „Nazarėnai Vengrijoje“.)

Austrijos-Vengrijos valdžia, išleisdama šį įsakymą, akivaizdžiai neturėjo aiškaus nazaretiečių mokymų supratimo; antraip ji nebūtų teigusi, kad nariai oficialiai įstojo į sektą tik baigę karinę tarnybą arba prieš dvejus metus. Jau anksčiau

aiškinome, kad nazaretiečiai laiko beveik visiškai nepriimtinu, jog vaikas ar jaunuolis, dar „neturintis sveiko proto“, prisijungtų prie sektos. Toks įstojimas turi būti atliekamas sąmoningai, todėl suprantama, kad amžius, reikalingas karinei tarnybai, ir amžius, reikalingas norint įstoti į nazaretiečių „bendruomenę“, yra beveik identiškas. Grynai biurokratinis vyriausybės pareigūnų požiūris, kurie niekada nesivargina apsvarstyti tikrosios padėties ir samprotauja pagal labai paprastą formulę „taip – taip, ne – ne, visa kita ateina iš blogio“, be jokio pamąstymo rašo dekretus ir įsakymus, kuriais kasmet žiauriai kankina šimtus žmonių, sunaikina šimtus gyvybių ir sugriauna daugybę šeimų. Tiesa, nazaretiečių persekiojimas prasidėjo gerokai prieš 1875 m. įsakymą. Taigi, protestantų teologas A. P. Beeris, 1870 m. bandęs grąžinti nazarėnus į bažnyčios glėbį, savo straipsnyje „Nazarėnai Buckoje“ rašo: „Jei gerai atsimenu, 1857 m., be kita ko, trys nazarėnų jaunuoliai buvo atrinkti į kareivius. Jie buvo nuvesti į pulko būstinę, bet kai reikėjo duoti priesaiką, jie griežtai atsisakė. Kelios savaitės suėmimo ir žiauraus plakimo lazdomis negalėjo priversti jų atsisakyti savo tikėjimo. Vienas, kaip nepaklusniausias, buvo sušaudytas; kiti du mirė nuo pakartotinių mušimų lazdomis, bet jie liko ištikimi savo tikėjimui iki paskutinės minutės.“

1) Cituojama iš Dušano Makovickio knygos „Nazarėnai Uhrách mieste“, p. 19.

Po 1875 m. birželio 18 d. įsakymo paskelbimo nazarėnams prasidėjo baisiausias metas. Tikriausiai todėl, kad įsakyme buvo pridėta: „Su nepaklusniaisiais bus elgiamasi pagal visą įstatymo griežtumą“, nedelsiant prasidėjo karinių teismų serija, kuri, anot Seberini, negailestingai persekiojo nazarėnus. „Iš pradžių“, – rašo jis, – „atsitiko taip, kad karinė valdžia pagal karinę teisę sušaudė daug nazarėnų“. Vėliau karinis teismas“, – priduria Seberini, – „ėmė su jais elgtis gailestingiau, ką rodo faktas, kad Bosnijos okupacijos metu nazarėnai, kurie atsisakė, nebuvo nuteisti mirties bausme, kaip reikalaujama pagal įstatymą, o tik kalėjimu“. Tačiau tokia kategoriška kalba netinka Bosnijos ir Hercegovinos okupacijai. Tiesa, tuo metu karinė valdžia jau buvo šiek tiek suminkštėjusi, bet net ir tada ji vis dar buvo sutepta nazarėnų krauju. Dr. A. Škarvanui vienas iš nazarėnų lyderių asmeniškai papasakojo tokį faktą, kuris įvyko Bosnijos ir Hercegovinos okupacijos metu.

„Austrijai užkariaujant Bosniją ir Hercegoviną, kartą į mūsų buvo pasiųstas pulkas.“ Du nazaretiečių kareiviai pareiškė savo viršininkams, kad nešaudys į

priešą, nes visi vyrai yra broliai ir niekas neturėtų žudyti kito. Šie nazaretiečių kareiviai buvo nedelsiant teisiami karo teisme ir vietoje sušaudyti.“

Laikui bėgant nazaretiečių egzekucijos buvo visiškai nutrauktos, tačiau jiems buvo taikomos visokios drausminės bausmės, dažnai besiribojančios su kankinimu.

Nazaretietis, kuris atsisakė nešiotis ginklą, pirmiausia buvo perduotas „puskarininkų“ ir „seržantų“ priežiūrai, kuriems buvo pavesta „atvesti nepaklusnųjį į protą“. Šis slaptažodis, kurį paprastai duodavo karininkas, atrišo žiaurių pavaldžių ekspertų rankas, o valstiečiui vaikinui buvo taikoma visokiausios prievartos priemonės. Viena iš ypač mėgstamų ir dažnai naudojamų bausmių arba, geriau tariant, drausminių priemonių metodų buvo vadinamasis „surišimas“, labai paplitęs Austrijos-Vengrijos armijoje.

1) Kurį pulką – A. Škarvanas pamiršo. Nazaretietis jį pavadino. Pastaba: V. O.

„Kadangi tikriausiai nedaug skaitytojų žino, – rašo dr. A. Škarvanas, – ką reiškia techninis posakis „surišti“, manau, kad tinka...“ apibūdinti šį viduramžių barbarišką kankinimą, vis dar naudojamą Austrijos-Vengrijos armijoje ir šimtus kartų per dieną taikomą kalėjimuose ir pulkuose visoje monarchijoje. Tai atliekama taip: kareivio rankos sukryžiuojamos už nugaros, sankryžoje uždedami pančiai, o kojų pančiai taip pat surakinami. Tada per rankų pančių angą ištraukiama tvirta virvė, o vieną virvės galą surišus mazgu, kitas galas perveriamas per geležinius žiedus, pritvirtintus sienoje maždaug dviem aršinais virš aukos galvos. Virvė tempiama tol, kol auka pakeliama taip aukštai, kad jo batų pirštai vos liestų žemę. Kai tik raumenys praranda įtampą ir kareivis nevalingai atsistoja ant kojų, pakibęs ant susuktų rankų, virvė tuoj pat vėl įtempinama. Daug kas priklauso nuo to, kaip stipriai egzekuciją atliekantis kareivis patraukia virvę: jei tai daroma tinkamai, laikantis visų kankinimo taisyklių, net stipriausios sielos negali atlaikyti šio kankinimo ir nualpsta. Kai įvyksta ši „nemaloni komplikacija“, virvė nuleidžiama ir laukiama, kol kankinamasis atgaus sąmonę, o tada kankinimas atnaujinamas.

1) Žr. „Mon refuz“, A. Škarvan, p. 157–158.

Negailestingi „vadovaujantys pareigūnai“ dažnai įmeta taip kankinamą vyrą į šaltą, tamsią bausmės kamerą, labiau primenančią kapą nei kambarį gyvam žmogui. Kad kalinimas vienutėje suimtam nazaretiečiui būtų dar skausmingesnis ir

kankinantis, jis surakinamas grandine, dešinė ranka pririšama prie kairės kojos. Šioje neįmanomoje padėtyje, be šviesos ir šilumos, be maisto, visiškai vienas, tačiau tvirtas savo tikėjime, jaunas sektantas sėdi ir kenčia dėl savo principų, kurių dauguma tik neseniai prisijungė prie „brolijos“ glėbio ir prisiėmė sunkią atsakomybę kovoti už „laisvę iki mirties“, kaip sakoma.

Nazarėnų istorijos metraščiuose gausu pasakojimų apie tikro didvyriškumo demonstravimą pačių nuolankiausių valstiečių vaikų, kurie principų vardu noriai ištveria bet kokius kankinimus ir retai, retai išduoda kadaise duotą įžadą. Reikėtų pažymėti, kad toks elgesys būdingas ne tik naujokams, bet ir rezervistams – tiems, kurie tapo nazaretiečiais baigę aktyviąją tarnybą. O pakviesti į manevrus, jie paprastai atsisako imtis ginklų. Žinodami, kad už tai gali būti nuteisti įkalinti iki gyvos galvos, jie iš anksto sutvarko savo namų ūkį, kad jų žmonoms būtų lengviau vienoms tvarkytis, ir tarsi visam laikui atsisveikina su ja ir savo vaikais.

Pateikime keletą pavyzdžių iš šio nazareto gyvenimo aspekto. Iocha Radovanovas (serbas) iš Večbaso (Kačkos). Jis įstojo 1892 m. spalį Pešte į 6-ąjį pulką, 6-ąją kuopą. Kai jam davė ginklą, jis pasakė, kad negali jo pasiimti, nes to draudžia jo tikėjimas. Iš pradžių jis buvo uždarytas šešioms valandoms, paskui keturioms dienoms, o po to tris mėnesius praleido tardymo izoliatoriuje, kol teismas jam skyrė dvejų metų bausmę. Jo vyresnysis brolis taip pat buvo nuteistas kalėti 1894 m. Jis jau buvo kalėjęs dešimt metų. Abiejų brolių motina atėjo aplankyti jaunesniojo kalėjime. Valdžia neleido jai jo matyti. Ji stovėjo ir verkė kalėjimo kieme. O tada ji pamatė savo sūnaus veidą viename iš langų ir tuoj pat jam sušuko: „Sine moj zlati, ne moj za Bogā uzeti pusku“ (Mano auksinis sūnau, dėl Dievo meilės, neimk ginklo!) 1). 1895 m. rugpjūčio pabaigoje buvo pašaukti Szegedino rezervinio pulko rezervistai. Kai jiems buvo išdalinti ginklai, du iš jų atsisakė juos priimti, nes jų nazaretiečių tikėjimas tai draudė. Kapitonas Olcvári jų pasigailėjo ir teigė, kad Dievas visada mylėjo vengrų honvédus (vengrų, o ne austrų, sausumos armiją) ir kad jie dabar neketina kariauti, o tik į manevrus, kur niekas nepralies kraujo. Nazaretiečiai atsakė: „Bet jie mus veda į manevrus, kad išmokytų mus žudyti žmones.“

Kapitonas bandė daryti jiems įtaką pavyzdžiu. Jis papasakojo, kad praėjusį rudenį vienas nazaretietis elgėsi panašiai ir buvo kelis kartus nubaustas, galiausiai 17 metų įkalintas tvirtovės kalėjime.

„Nesvarbu, tegul mus šaudo“, – ramiai atsakė nazaretiečiai. Kiti rezervistai nuėjo pas šių nazariečių šeimas, o jų žmonos, dar nepriklausančios sektai, verkė ir maldavo savo vyrus paklusti valdžiai, bet jie atsisakė. Prieš tai kapitonas nuteisė juos dešimčiai dienų griežto arešto. Kai jie buvo išvesti, jie atsiskyrė nuo savo šeimų verkdami.

„Pasilikite su Dievu“, – sakė jie, – „nes jie mus palaidos gyvus dėl Viešpaties Dievo, dėl švento nekaltumo ir sielos tyrumo, nes žmonės turėtų būti kaip Dievo avinėliai.“

1) Žr. D. Makovicky. *Nazarietis Uhrách*, p. 21.

Kapitonas Olchvári išbandė prieš juos kitą metodą: jis įsakė pakelti jų šautuvus ir sujuosti kardus, bet jie sukryžiuo rankas ant krūtinės ir stovėjo nejudėdami.

1) Vienas nazarietis – serbas iš Čuruto – buvo žiauriai kankinamas: seržantas Ivanas Aleksandras jį pakabino už kojų ir paliko kabantį žemyn galva.

2) 1873 m. Liublianoje, Szentešo pulke, buvo vienas nazarietis; po metų atvyko dar du (visi madjarai iš Šegvaro, Godmezervámargelio ir Makovo). Pirmasis tris mėnesius buvo kankinamas badu ir suimtas; prie jo pečių buvo pririšti du šautuvus ir kuprinę, prikautą šovinių, ir, prislėgtą šiais svarmenimis, jis buvo priverstas atlikti pratimus. Jis darė viską, bet kai reikėjo paimti ginklą, jis to nedarė. Jam buvo duota komanda: „Bėk!“ – jis bėgo, krito ir turėjo keltis bei bėgti toliau. Jam teko ištisas naktis stovėti ginkluotam prie lovos, griūvant iš išsekimo. Po trijų mėnesių jis buvo paskirtas į sanitarinę tarnybą. Iš dviejų kitų, kurie buvo panašiai kankinami, vienas pasidavė.

3) Rekrutas Lorencas iš Banato atsisakė priimti šautuvą. Majoras įsakė kareiviams užtaisyti durtuvus, apsupti nazarietį ir nukreipti šautuvus. Keičiant kareivius, majoras visą dieną laikė nazarietį šioje pozicijoje. Vienas iš kareivių, kuris taip pat turėjo nukreipti šautuvą į nazarietį, išėjo iš eilės, numetė šautuvą ir sušuko: „Kas kada nors girdėjo, kad teisingus žmogus būtų taip kankinamas!“ Kareivis, žinoma, buvo suimtas. 4).

1) Žr. D. Makovicky. *Nazarénové v Uhrách*, p. 22.

2) *Ten pat*, p. 22.

3) *Ten pat*, p. 23.

Dr. A. Škarvanas užfiksavo tokį incidentą, remdamasis pažįstamo nazarietio žodžiais: „Turėjau bendražygį, – pasakojo nazarėnietis, – vardu Franko Novák. Jis turėjo tarnauti armijoje Temesvaro mieste. Kai jis pirmą kartą buvo nuvestas į paradų aikštę su kitais naujokais, jis atsisakė priimti ginklą. Jie bandė vis kitaip priversti jį praktikuotis su ginklais, bet nesėkmingai. Apie jo situaciją buvo nedelsiant pranešta viršininkams. Jie puolė Nováką šaukdami ir keiksmams, bet net ir tai nepadėjo – jis tvirtai laikėsi. Pastebėjęs šurmulį aplink Nováką, paradų aikštėje buvęs generolas prišuoliavo ir paklausė, kas nutiko. Jam buvo pranešta. Sužinojęs, kas vyksta, generolas maloniai paklausė Novako, kodėl jis nenori imtis ginklų. Novakas išsitraukė iš kišenės nedidelę Evangeliją ir pasakė:

„Aukščiausia valdžia leidžia spausdinti šią knygą ir taip pat nedraudžia mums gyventi pagal joje pateiktus priesakus. Šioje knygoje sakoma: „Mylėk savo artimą kaip save patį“. „Aš atsisakau imtis ginklų, nes noriu laikytis Išganytojo nurodymų.“

„Generolas ramiai iš klausė Nováką iki galo, o tada jam tarė:

„Tačiau toje pačioje knygoje sakoma: „Atiduokite Cezariui, kas Cezario, ir Dievui, kas Dievo.““ „Novakas iš pradžių buvo sutrikęs ir tylėjo, bet greitai atsigavo, nusiėmė karinę kepurę, ginklą ir uniformą ir, padėjęs visa tai generolui po kojomis, tarė: „Visa tai priklauso Jo Didenybei Cezariui, todėl aš jam duosiu viską, kas jo.““

„Generolas neturėjo supratimo, ką pasakyti, paskatino savo žirgą ir nušuoliavo prie kito būrio“, – iškilmingai užbaigė savo istoriją nazarietis.

Vengrijos laikraštis „Budapesti Hirlap“ (1897 m. rugsėjis) pasakoja labai jaudinantį įvykį. Raštelyje pavadinimu „Nazaretas“ ji pasakoja, kaip „drebantis, nukaręs senukas pasirodė pas miesto notarą Nagyikikindoje. Jo rankose buvo išblukęs popieriaus lapas – 1948 metų neįgaliojo pensijos pažymėjimas.

„— Prašau užrašyti, pone notare“, – drebančiu balsu tarė senukas, – „kad atsisakau trijų guldenų mėnesinės paramos, kurią iki šiol gavau iš išdo.“

„Nustebęs notaras paklausė senuko:

„— Ką darai, Vaida, ar radai kokį nors lobį?“

„— Teisingai, pone notare“, – atsakė sujaudintas senukas. **„Aš tikrai radau lobį. Radau, pone Notare, mano Viešpatį, kuris man brangesnis už visus šio pasaulio lobius ir kuris nemėgsta, kad jo vergas valgytų duoną, kai jam įteikiami ginklai.**

„Ir šlovingų laikų liudininkas“, – baigia laikraštis, – „vargšas, išsekęs senukas atidavė savo pažymėjimą notarui, nes jau buvo palikęs vėliavą, numetęs ginklus ir tapęs nazarėnu.“

Nazarėnų atsisakymas atlikti karinę tarnybą nėra pavienis atvejis, o dažnai įgauna masinį pobūdį. Taigi laikraštis „Magyar Hirlap“ praneša, kad „1897 m. verbuojant naujus šauktinius į Austrijos-Vengrijos armiją, buvo 214 tokių šauktinių, kurie be išimties pareiškė, kad jie yra visiškai tinkami kasti bulves, bet ne kovoti su priešu.“ Šie nazaretiečių vaikinai – visi serbai iš Bačkos apskrities, iš vietovės, kur Tisa įteka į Dunoją.“

Nazaretiečiai nevengia skleisti savo mokymų tiek kareivinėse, tiek karo kalėjimuose, už ką dažnai būna žiauriai baudžiami. Jie mušami, bet kartais jiems ir ten pasiseka.

„Pavyzdžiui, „Naujojoje turgavietėje“ pažinojau du eilinius, – rašo A. Škarvanas, – tarp kuopos kareivių. Anksčiau jie buvo puskarininkiai Segedine, bet buvo pažeminti pareigose už girtavimą ir viešosios tvarkos pažeidimus. Jie buvo įkalinti Arado kalėjime, iš kur, kaip bausmė, perkelti į mūsų Bosnijos batalioną.“ Tačiau tuo metu šie du girtuokliai jau buvo tyliausi, romiausi vyrai: brigados (Arado) kalėjimo nazaretiečiai atvertė juos į „tikinčiųjų tikėjimą“ ir nuramino.“

Laikraštis „Zastava“ 1895 m. gruodžio 31 d. numeryje praneša, kad „vienas nazaretis nuėjo į kareivines ir pradėjo pamokslauti apie ginklo griebimosi nuodėmę ir pan. Kareiviai iš jo iš pradžių juokėsi, o paskui taip smarkiai sumušė pamokslininką, kad jį teko neštuvais nunešti į ligoninę. Tai įvyko Vengrijos mieste Pečutelyje, tarp Dunojaus ir Dravos.“

Vienas iš naujausių pranešimų apie nazaretiečius, įkalintus už atsisakymą atlikti karinę tarnybą, datuojamas 1899 m. Turime omenyje mėnesinio žurnalo „Pensée Libre“ 1 numeryje (1900 m. sausio mėn.) paskelbtą įrašą. Jame teigiama: „(1889 m.) spalio mėnesį vienas nazaretis iš Jungtinių Valstijų gavo

leidimą aplankyti nazarečius, kalinčius kariniame kalėjime Segedine, Vengrijoje. Jų ten buvo 33. Visi jau buvo atlikę trumpalaikes laisvės atėmimo bausmes savo pulkuose ir dabar buvo nuteisti ilgiems, daugiamečiams laisvės atėmimo bausmėms. Amerikietis brolis padaršino ir padėkojo jiems už drąsų pavyzdį ir tvirtumą bei ragino toliau nuolankiai nešti savo kryžius.“

Daugelis nazarečių (kelios dešimtys), nuteistų ilgiems laisvės atėmimo bausmėms, taip pat kalinami šiuose Vengrijos miestuose: Orodri ir Komorne; Kroatijoje: Petrovaradine; Naujojoje Austrijoje: Mollersdorfe, netoli Badeno.

Vengrijos laikraščiai praneša apie kai kuriuos nazarečių rezervistus, kurie atsisakė duoti priesaiką ir tarnauti rudens mokymo stovyklos metu.

VI.

Visi šie persekiojimai, žinoma, negalėjo likti be diskusijų tarp nazarečių bendruomenių.

Nazaretiečiai kelis kartus susitiko savo „didžiuosiuose“ susirinkimuose ir priėmė sprendimus bei išaiškinimus, apie kuriuos vėliau pranešė atitinkamoms valdžios institucijoms. Čia pateiksime du tipiškiausius iš jų:

1) Vietinė Godmezevashargel susirinkimas dėl atsisakymo atlikti karinę tarnybą pasisakė taip: „Mes jau sakėme“, – rašo nazaretiečiai, – „kad susilaikome nuo priesaikos teismui ir tais atvejais, kai mūsų vaikinai imami į kareivius, bet taip pat turime pasakyti šiuo klausimu (nes esame už tai puolami), kad visi paklūstame karaliui ir valstybės įstatymams, norime juos vykdyti, taip pat ir dėl mokesčių, karinės tarnybos ir kitų pareigų, išskyrus vieną išimtį: kalbant apie žmonių žudymą – to negalime daryti, nes Naujajame Testamente sakoma: „Mylėkite savo priešus, darykite gera tiems, kurie jūsų nekenčia“ (Mato 5:44). Ginklų valymas – mes juos pasiimsime, bet praktikuosimės su jais – ne, nes jei turėtume juos iš tikrųjų naudoti žmonėms žudyti, mes jų visiškai neliestume, ir imperatorius, mūsų nuomone, klysta. Todėl Kristaus pasekėjai, pašaukti į kareivius, atsisako praktikuotis su ginklais. Tačiau yra daugybė pareigų, kuriose jie gali atlikti ištikimą tarnybą, pavyzdžiui, kariniai tarnai, už kurias mes...“ sutinkate nešioti durtuvą ir atlikti kitas panašias pareigas, ir mes manome, kad Jūs, pone Ministre, tai laikysite protingu ir galėsite imtis atitinkamų priemonių. Ir mes, jei reikės, išduosime pažymėjimus savo bendratikiams, kad kiti neapsimestų tokiais kaip mes. Jau ir taip tarp mūsų yra mažai jaunų žmonių, todėl atsisakymo

atvejų gali būti nedaug.“ 1). Tai buvo vienos didžiausių nazaretiečių kongregacijų, turinčios daugiau nei tūkstantį narių, pareiškimas. Tai būtų pernelyg nuosaikiai, taip nuosaikiai, kad tiesiogiai prieštarautų visam nazaretiečių mokymui, jei aiškinant šį patį „išpažinimą“ nebūtų pasakyta, kad valstybės įstatymų reikia laikytis tik tiek, kiek jie neprieštarauja Dievo įstatymams; kitaip reikia klausyti Dievo, o ne žmonių, sakoma ten 2). Šis „tiek, kiek“ yra bendras beveik visų sektantų nepaklusnumo pagrindas, kai valdžios reikalavimai prieštarauja „sąžinės reikalavimams“, kurie galiausiai tėra norom nenorom reikalaujami jau pripažintų politinių ir socialinių teisių, prieštaraujančių valstybėje vyraujančiam režimui ir valdančiai politinei sistemai. Kaip ir tikėtasi, šis daugiau nei nuolankus, beveik vergiškas nazaretiečių pareiškimas buvo Karo ministerijos ignoruojamas, o sektantai, kaip ir anksčiau, toliau buvo persekiojami už atsisakymą nešiotis ginklus.

1897 m. nazaretiečiai dar kartą bandė įtikinti valdžią pakeisti požiūrį į juos. Vengrijos laikraščio „Budapesti Hirlap“ duomenimis, 1898 m. pabaigoje visi vengrų nazaretiečiai pateikė peticiją Honvédo ministrui (Vengrijos milicijos ministrui), kurioje prašė:

- „1) Atleisti nazaretiečius nuo ginklų nešiojimo ir naudojimo.
- 2) Atleisti juos nuo prievolės atsiklaupiti per įsakymą „melstis“.
- 3) Atleisti juos nuo privalomos priesaikos.
- 4) Neversti jų kartu su kitais kareiviais lankyti kitų tikėjimų bažnyčių.“

1) Žr. *Makovitskio brošiūrą*, p. 19.

2) Žr. *Makovitskio brošiūros* p. 19.

Tačiau šis kolektyvinis visų vengrų nazaretiečių pareiškimas, žinoma, liko balsu, šaukiančiu dykumoje. Biurokratinis noras visus sutapatinti su tuo pačiu balsu neleido Vengrijos vyriausybės vadovams aptarti šio klausimo esmės; peticijos nebuvo svarstomos, o nazaretiečių persekiojimas tęsėsi iki šiol.

1897 m. nazaretiečiai pasiuntė delegaciją pas ministrą pirmininką baroną Bünfi. Laikraštis „Budapesti Hirlap“ apie šią audienciją pranešė 1897 m. lapkričio 8 d. numeryje. Laikraštis rašė: „Ministras pirmininkas baronas Bünfi vakar priėmė audienciją nazaretiečių deputatus iš kelių tankiai apgyvendintų Pietų Vengrijos vietovių. Deputacija paprašė ministro pirmininko užtarti jų vardų ir prašyti

leidimo laisvai įkurti savo nazariečių bažnyčią.“ Prezidentas nebuvo pažadėjęs ministrų būtent todėl, kad jų nazariečių tikėjimas mokė karinės tarnybos visiškai prieštaraujant šalies įstatymams. Bánffy, be kita ko, paklausė jų, ką jie darytų, jei priešas, užsienio priešas, užpultų jų tėvynę – ar jie net tada nesigriebtų ginklų? Deputacijos kalbėtojas nė kiek nesutriko dėl šio klausimo ir atsakė: „Viešpats Dievas nebūtų mūsų palikęs; Jis būtų mus apsaugojęs ir padėjęs!“ Tačiau nazariečiai griežtai atsisakė leisti naudoti ginklus, net savigynai. Nazariečių asmeninis prašymas, žinoma, liko be jokių pasekmių.

Visa ši siaubinga, visiškai be teisių nazariečių padėtis labiausiai paaiškinama bendrais Vengrijos įstatymais dėl „sąžinės laisvės“. Nes šis svarbus klausimas taip prastai sprendžiamas Vengrijos teisėje, nes jis visiškai prieštarauja konstitucinės valstybės, kurioje galioja teisinė valstybė, sampratai; Dėl viso to „1868 m. Vengrijos švietimo ministro dekretas ir 1875 m. įstatymas, – rašo D. Makovitskis, – nelaiko nei pačios nazaretiečių konfesijos, nei nazaretiečių atsimetimo nuo bažnyčių, kurioms jie anksčiau priklausė, nei nazaretiečių santuokų ir jų vaikų teisėtais ir neatleidžia nazaretiečių nuo mokesčių bažnyčioms, iš kurių jie išėjo.“

Pagal naująjį 1895–1896 m. religijos laisvės įstatymą nazaretiečiai lieka įstatymų nepripažinta konfesija, o nazaretiečiai dar 5 metus po išstojimo iš įstatymų pripažintai bažnyčiai privalo mokėti mokesčius ir auginti savo vaikus vienoje iš teisėtai pripažintų bažnyčių. Iki šiol, kaip teisingai pastebi D. Makovitskis, jie galėjo auginti savo vaikus pagal savo tikėjimą, pagal savo įsitikinimus; todėl naujasis įstatymas verčia nazaretiečius per savo vaikus grįžti į bažnyčias, kurias jie paliko.

Kroatijoje-Slavonijoje 1893 m. gruodžio 15 d. valstybės įstatymas nustatė:

- 1) Nazareto ir baptisto sektų išpažinimai laikomi įstatymo nepripažintais.
- 2) Šių sektų pasekėjai neturi būti verčiami atlikti tam tikrų įstatymų pripažintų konfesijų apeigų.
- 4) Santuokos, sudarytos pagal nazareto apeigas, ir jų vaikai laikomi neteisėtais.
- 5) Sektantų gyvenamose vietovėse turi būti saugomi nazareto gimimų, mirčių ir santuokinių santykių įrašai.

10) Kadangi nazaretiečiai privalo atlikti visas regionines pareigas, jie taip pat privalo leisti savo vaikus į mokyklą.

11) Mirę nazariečiai turi būti laidojami toje bendrųjų kapinių dalyje, kurioje laidojami vaikai, mirę iki krikšto.“

1) *Žr. D. Makovitskio brošiūrą, p. 18.*

Šie drakoniški nuostatai, įtraukti į „religinės laisvės“ (!) įstatymą specialiai nazariečiams, pagal „valdžios“ planą turėjo „atvesti į protą pasiklydusius“, tačiau, kaip visada nutinka tokiais atvejais, jie tik dar labiau sukurstė nazariečius savo akivaizdžiu neteisumu, prisidėjo prie jų užsispyrimo ir fanatizmo, o savo legalizuota neteisėtumu sukūrė blogą precedentą, atverdami kelią visokiems smurtams ir pasipiktinimams, kuriuos „didelės ir mažos valdžios atstovai“ vykdė prieš nuolankius ir įsitikinusius sektantus.

Nazariečiai bandė kreiptis į aukščiausiąją vyriausybę su prašymu užtarti ir pateikti peticijas įvairioms tariamai humanitarinėms draugijoms ir, be kita ko, kreipėsi į gerai žinomą „pasaulio lygą“ per jos Vengrijos skyriaus pirmininką, garsų rašytoją Mavro. Iokai. Šio oficialaus šios Europoje taip žinomos draugijos atstovo atsakymas yra toks būdingas ir įdomus, kad čia jį visą pacituosime. 1)

„Dieną prieš tai man buvo pranešta“, – rašo Mavro Iokai, – „kad pas mane atvyks delegacija. Mielai sutikau juos priimti. Jau seniai buvau susipažinęs su nazaretiečių tikėjimu. „Jie atvyko punktualiai, sutartą valandą. Atvyko septyni; tai buvo atstovai iš įvairių, daugybės pietinių Vengrijos nazaretiečių miestų; tarp jų buvo valstiečių, amatininkų, fabrikantų ir žemvaldžių. Jų atstovas buvo valstietis, senas vyras maloniu veidu.

„Į mano klausimą apie tikėjimo, kuriam jie priklauso, pavadinimą, jis atsakė:

„Mes esame tikintieji, Kristaus sandoros pasekėjai.“

„Paprastai jų atsisėsti ir paaiškinti savo vizito tikslą. Atsakydamas kalbėtojas pradėjo aiškinti, kad pastaruoju metu valdžia apsunkino nazarėnų namų ir žemės įsigijimą, įrašydama jų vardus į žemės registrą; tačiau pagrindinis jų skundas buvo ne tai, o tai, kad karinė valdžia su jų sūnumis, kurių religiniai įsitikinimai neleido jiems paimti ginklų, elgėsi siaubingai griežtai; už tai jie buvo įkalinti, o kai kurie priversti 12 metų tarnauti ligoninėse. Todėl jie kreipėsi į mane pagalbos, kad visa tai būtų panaikinta.

1) Šis atsakymas buvo paskelbtas laikraštyje „Magyar Hirlap“ 1897 m. lapkričio 4 d.

„Kodėl mano pagalba?

„Nes esu Taikos lygos Vengrijoje prezidentas.

“ „Iš tiesų“, – rašo Mavro Iokai, – „mano pareiga yra skleisti taikos meilę ir nieko daugiau – tai mano nuoširdus, širdies ketinimas.“

„Ir aš jiems pasakiau savo požiūrį į taikos įtvirtinimo žemėje būdus.

„Tvirtai tikiu, – pasakiau jiems, – kad dabartinė karta yra visiškai pajėgi džiaugtis taika būtent todėl, kad jos rankos pilnos ginklų. Kiekviena didžioji valstybė, kiekvienas monarchas, kiekviena vyriausybė puikiai žino, kad kitos valstybės yra lygiai taip pat ginkluotos kaip ir jos; kad jų tautos yra lygiai taip pat pasirengusios pralieti kraują už tėvynę, kaip ir jų tautos, ir, tai žinodamos, jos visos vengia nutraukti taiką, kuri būtų vienodai pražūtinga tiek nugalėtiesiems, tiek nugalėtojams. Ši ginkluota taika mums gula kaip sunki našta; tačiau kai tik padėsime ginklus, mūsų kaimynai tuoj pat mus puls ir suskaldys, nors esame neginkluoti. Aš jiems pasakiau, kad visos pasaulio tautos, be savo tėvynės, turi giminingas tautas – vokiečius, prancūzus, anglus ir rusus. Tik vengrai visame pasaulyje neturi savo tėvynės draugų, išskyrus Vengriją. Jei leisime užsieniečiams užvaldyti mūsų šalį, mūsų laukia tik vergovė ir mūsų tautų išnykimas.“ Ir šios katastrofos metu nazariečiai taip pat žus. „Aš jiems taip pat pristačiau faktą, kad be Kristaus mokymo, turime ir Arpado mokymą, kurio neturime pamiršti, nes ne kas kitas, o jis išvedė mus iš Azijos dykumų, tinkamų tik vienišam asketiškam gyvenimui, į aktyvų Europos pasaulį, kur mus iš visų pusių supa svetimos tautos, kurių kiekviena menkina mūsų šlovę, kelia grėsmę mūsų ateičiai ir drasko mūsų žemę iš po kojų.

„Jei mes patys save apleisime, tai visas pasaulis mus apleis, pats Dievas mus apleis ir mes grįšime į dulkes.“

„Į tai nazariečiai atsakė tik tiek, kad Kristus uždraudė karą. „Tada pasiūliau jiems savo Bibliją su nuostabiu Le Maistre de Sacy raižiniu ant viršelio ir atkreipiau dėmesį, kad iš keturių evangelistų Morkus, Lukas ir Jonas neužsimena apie Kristaus žodžius, kad „kas imsis kardo, tas nuo kardo žus“, ir kad šis posakis yra tik Mato evangelijoje.“ „Tačiau Kristus šiais žodžiais“, – tęsia „Taikos lygos“ prezidentas, – „nedraudė militarizmo ar tėvynės gynimo, nes jo laikais Palestina jau buvo Romos provincija ir žydai neprivalėjo tarnauti Romos armijoje.

Išganytojas šiais žodžiais turėjo omenyje „žmogžudystę“, nusikalstamą veiką, baudžiamą įstatymo kardu. Dešimt Jehovos įsakymų, duotų ant Sinajaus kalno, taip pat draudžia „žmogžudystę“, tačiau tas pats Jehova įsakė žydų tautos vadovams nužudyti kiekvieną vyrą filistinų miestuose, o Izraelio tautai Jehovos vardu imtis ginklų prieš užsienio užkariautojus. Dievas taip pat skiria žmogžudystę nuo didvyriško tėvynės gynimo.

„Į tai nazariečiai atsakė, kad Kristus (Mato 5 skyriuje) įsakė mums mylėti net savo priešus ir daryti gera tiems, kurie mus persekioja.

„Aš taip pat laikausi šio įsakymo“, – atsakiau aš, – Jokai sakė nazarėniams. – „Aš nežudau kitų tautų žmonių; aš vienodai gerbiu vokiečius, rusus ir rumunus; linkiu jiems gerovės jų pačių žemėse; linkiu, kad ant jų nusileistų Šventoji Dvasia, kad jie taip pat mus mylėtų. Niekada neprijaučiau jaunesniajai mūsų šalies kartai, puolantieji bet kurį iš mūsų kaimynų ginklu; aš asmeniškai toleruoju visus išpuolius ir nesiekiu keršto; tačiau nepatariu atsisakyti savigynos priemonių.

„Į tai mano lankytojai atsakė, kad jie nenori, jog visa Vengrija sudėtų ginklus, o tik to, kad jų broliai, užuot atlikę eilinės tarnybos terminą, galėtų atlikti terminą profesijose, kurioms nereikia ginklų. „Bet tokiu atveju kiekvienas teigtų esąs nazaretis, kad tik būtų atleistas nuo karinės tarnybos.“ „Tai netiesa“, – atsakė vienas nazaretietis, tarnavęs Bosnijos okupacijos metu ligoninės prižiūrėtoju.

„Tai nėra pagrindas niekam tapti nazaretiečiu, nes norint priklausyti mūsų bendruomenei, nepakanka nebūti kareiviu – pirmiausia reikia atgailauti ir apsivalyti nuo nuodėmių. Mūsų broliai nevagia, neapgaudinėja, nesvetimauja, negeria, neprisiekia, nekovoja, neprisiekinėja ir laikosi savo žodžio. Mūsų broliai nėra tingūs, negaišta laiko puotaudami, o dirba; jie dalijasi savo turtą, gerbia Dievą ir myli visus žmones. Tai yra reikalavimai, kuriuos turi atitikti pasaulietis, kad taptų nazaretiečiu. Pasaulyje yra daug tokių, kurie ieško laimėjimų ir pasitenkinimo kitur. Visi jie savo sąžinėje gali stoti į kariuomenę.

„Turėjau pripažinti“, – rašo Iokai, – „kad nazaretiečių gyvenimas tikrai nusipelno pagarbos.“ Taip pat pripažinau, kad ištikimiausi Kristaus sandorų paveldėtojai yra nazaretiečiai.“

„Aš pats esu toks pat kaip ir jūs, – tęsė Mavro Iokai, – moku Bibliją mintinai ir galiu iki galo giedoti visas Dovydo psalmes. Tuo pačiu metu esu Taikos Lygos Vengrijoje prezidentas ir visą savo įtaką naudoju taikos išsaugojimui žodžiais,

raštais ir turto aukojimu. Tačiau jei mano tėvynei grėstų priešas (Dieve, apsaugok!), tai, nepaisant žilų galvų ir žilos barzdos, vis tiek apsijuosiu kardu, užsėsiu ant žirgo ir prisijungsiu prie tėvynės gynėjų gretų. Šventasis Raštas pilnas išmintingų posakių – tai tiesa; tačiau aš laikausi tvirtos liaudies patarlės: „Neliesk vengro!“

„Po to, – baigia Mavro Iokai, – mes, paprašę vienas kito atleidimo, išsiskyrėme broliškai paspaudę ranką.“

VII.

Dabar įdomu panagrinėti, kaip visų Vengrijoje pripažintų bažnyčių dvasininkai elgiasi su nazariečiais.

Šio rašinio pradžioje jau matėme, kokias gudrybes pastorius von Pogokas mėtė vienam iš pirmųjų nazaretizmo propaguotojų Ludwigui Hengsee. Laikui bėgant, nazaretiečių propagandai vis labiau plintant, visų pripažintų bažnyčių pastoriams ir kunigams savo akimis matant, kad jų nuodėmingų sielų „kaimenė“ nuolat mažėja, o tuo pačiu metu parapijų pajamos, kurias jiems teikė „ištikimi bažnyčios vaikai“, mažėja ir tirpsta, jie skubėjo kreiptis į centrinę valdžią su „ataskaitomis“, „nuomonėmis“, „pastebėjimais“, „denonsavimais“, „pranešimais“ ir taip toliau, oficialiais dokumentais, kuriuose visur, tarsi burtų keliu, kartojosi tas pats: tėvynei gresia pavojus, pasaulis žūsta, žemėje karaliauja anarchija, žmonės genda ir žūsta – apskritai buvo pasitelkiami visi tie baubai ir baimės, kuriuos paprastai visada ir visur pasitelkia valdančiųjų klasių atstovai, kai tik rimtai paveikiami jų pačių egzistencijos „gyvybiniai“ interesai. Dr. Dušano Makovickio brošiūroje pateikiami gerai sutvarkyti duomenys apie bažnyčių požiūrį į nazaretiečius. 16 ir tolesniuose puslapiuose jis rašo: **„Šveicarijoje kunigai reikalavo vyriausybės pagalbos kovoje su nazariečiais.**

„Vengrijoje, absoliutinės valdžios laikotarpiu (1850–1854 m.), nutiko kažkas panašaus. **Bažnyčia žiauriai persekiojo nazarečius, juos teisio, suėmė, siuntė prieš juos žandarus, o jiems padedant, nazaretiečių vaikai buvo krikštijami bažnyčiose.** Lygiai taip pat su jais elgėsi civilinė valdžia dar 1875 m. Torontalio rajone, kur žandapai skyrė nazaretiečių sutuoktinius, ir net 1893 m. Kroatijoje-Slavonijoje, kur, padedami žandarų, kunigai krikštijo nazaretiečių vaikus.“ „1870 m. reformatų bažnyčios – Pacerio ir Makovskos – parengė memorandumą apie nazarėnus. **Pacerio bažnyčia šiuose 7 punktuose nurodo nazarėnų įtaką valstybei, bažnyčiai ir visuomenei:**

- 1) nazarėnai sudaro santuokas be teisinės formos, dėl to daugėja neteisėtų bendrų gyvenimo kartu ir nesantuokinių vaikų;
- 2) nazarėnai priešinasi karinei tarnybai;
- 3) išskyrus Bibliją, jie nepripažįsta jokio kito mokslo;
- 4) prekyba, jų nuomone, yra visiškai pagrįsta melu; jie niekina visas švietimo įstaigas;
- 5) neturi pilietinių ir politinių teisių;
- 6) jie neigiamai vertina kitas konfesijas;
- 7) Pasitaiko, kad neturint teisės tvarkyti įrašų, neskelbiami nei gimimai, nei mirtys.“

Pacherio bažnyčia tam tikrais atžvilgiais siūlė bent keletą prasmingų ir tinkamų priemonių „blogiui išnaikinti“, tačiau tikriausiai būtent todėl šios priemonės nebuvo įgyvendintos, išskyrus punktą dėl „valdžios“. Ši bažnyčia rekomendavo: „Prieš § 1 – civilinės santuokos įsteigimą. Prieš § 2 – valdžios valdžią. Prieš § 3, 4 ir 5 – bendruomeninių mokyklų steigimą. Prieš § 6 – bažnyčios mokesčių suvienodinimą nazarėnams ir nenazarėnams. Prieš § 7 – civilinius įrašus.“ 1). „1887 m.“, – rašo Makovitskis, – „susirinko įvairių konfesijų (liuteronų, kalvinistų, stačiatikių, unitų ir katalikų) kunigai iš buvusios Karinės sienos Chrepajuje (Torontalskio rajonas).“ Kai kurie iš jų priešinosi smurtinėms priemonėms, tačiau dauguma nusprendė reikalauti, kad vyriausybė padėtų griežtai vykdyti „bažnyčių prieš nazariečius“ įsakymus.“

Protestantų kunigai ypač energingai puolė nazariečius. Jų kaltinimai nazariečiams yra tokie: nazariečiai „nori pasiekti išganymą vien teisumu, o ne per Jėzų Kristų“; nazariečiai yra išdidūs ir arogantiški savo dvasia; jie skelbia, kad yra tikri krikščionys ir kad išganymas įmanomas tik jų tikėjime; kad nors tiesa, jog „geri“ ir „pamaldūs“ tarp jų griežtai laikosi Naujojo Testamento, jie nukrypsta tuo, kad atsiriboja nuo „netikinčiųjų“ ir jiems taiko Pauliaus žodžius: „Nebendraukite su netikinčiais“; kad kai kuriuos bendratikius jie pripažįsta broliais, kai kuriuos sveikina žodžiais: „Telaimina jus Dievas“, o kitus praeina nulenkę galvas arba kai kur pamojuoja pirštais nusilenkdami. Tada jie kaltina juos pažeidus 10 Mozės įsakymų, būtent 4-ąjį, kai jie mato savo tėvus tik jų auklėtojus ir sako, kad žemė, kuri mus visus maitina, yra mūsų motina. 1)

Nes jie tvirtina, kad tik jie teisingai supranta Šventąjį Raštą ir kad be jo bei giesmių rinkinio jiems nereikia jokios kitos knygos, nes kitos knygos yra tik žmonių išmintis; kad jie netgi degina katekizmus ir kitas panašias knygas, cituodami tam tikrą ištrauką iš Pauliaus laiškų.

Nes net ir patys protingiausi iš jų aiškina Šventąjį Raštą ir leidžiasi į misionieriškas keliones, ir kad šie „misionieriai“ taip pat gauna atlyginimą iš savanoriškų aukų, todėl, nors jie skelbia: „Dovanai gavote, dovanai ir duokite“, jie to nepraktikuoja.

Kadangi jie menkai supranta Šventąjį Raštą, kai, pavyzdžiui, „atiduokite Cezariui, kas Cezario priklauso“... ir „tegu kiekviena siela būna paklusni aukštesnėms valdžioms“ – jie interpretuoja jį savaip, o kai laiko visas be išimties valdžios nereikalingomis, atsisako mokėti valstybinius ir bažnytinius mokesčius ir nenori ginti sosto bei tėvynės; kad nors atvirai nesipriešina pasaulietinei valdžiai, paklūsta jai tik tam, kad išvengtų prievartos; kad nenori parduoti arklių armijai, kad jie išsikelia tikslą sunaikinti valstybę, kai sako: „Mums nereikia nei kunigų, nei mokytojų, nei valdovų, nei teisėjų. Mes sekame tiesą, niekam nekenkiame, todėl teisėjai ir visos valdžios mums tampa nereikalingos.“ Kad ir kokia pavojinga ši sekta yra valstybei ir bažnyčiai, sako protestantų pastoriai, ji taip pat prieštarauja ir yra pavojinga švietimui ir bet kokiai mokslo pažangai. Jų akimis, tik tas darbas yra teisėtas ir teisingas, kuris sukelia rankų nuospaudas. Visa prekyba, jų teigimu, yra pagrįsta melu. Jie labai linkę į komunizmą, priduria protestantų pastoriai, ir daugeliu atvejų, neturėdami nuosavybės, sako: „Kam reikalinga žemė ponams, jei jie negali jos įdirbti?“

Nazaretiečių vadovui metama daug kitų kaltinimų. Visų Vengrijos bažnyčių atstovai iš savo tarpo išskiria tokius „kunigiškus asmenis“, kurie su nuoširdžiu malonumu ir džiaugsmu šmeižia nazaretiečius absoliučiai viskuo, kas jiems šauna į galvą.

1898 m. liepos 26 d. vengrų laikraštis „Eggetértés“ išspausdino straipsnį pavadinimu „Prieš nazarėnus“, kuriame pateiktas labai įdomus vieno iš „kunigų“ pasmerkimo nazarėnams pavyzdys:

Kunigas Kadičius rašė:

„Nors 1895 m. įstatymo 25 § XLIII straipsnis leidžia kiekvienam asmeniui išpažinti norimą religiją, tačiau su sąlyga, kad šios konfesijos neviršija nustatytų šalies įstatymų ir nepažeidžia visuomenės moralės.

„Nazarėnų tikėjimas, kaip gerai žinoma, nėra pripažintas įstatymo. Tas pats įstatymo straipsnis taip pat numato, kad kiekvienas individualus „tikėjimas“ turi įkurti ir išlaikyti savo parapijas ir užtikrinti savo vaikų išsilavinimą. Mano parapijos nazareto bendruomenėje gyvena labiausiai iškrypę asmenys, giliai moraliai puolę. Jiems nerūpi savo vaikų išsilavinimas; jie niekada nešvenčia švenčių. Jie skleidžia visuomenės gerovei klaidingas ir itin žalingas doktrinas. Šios doktrinos yra tokios beprasmės, kad pagrįstai tampa nuolatiniu aplinkinių pajuokos ir įžeidinėjimo taikiniu. Jų mokymai nepanašūs į jokių kitų religinių mokymus. Jie yra nelegalūs pirmiausia todėl, kad nazaretiečiai skelbia, jog ginklų nešiojimas ir naudojimas prieštarauja Dievo įstatymui. Minėto įstatymo straipsnio 9 straipsnis leidžia visiems pripažintiems ir patvirtintiems tikėjimams laisvai atlikti savo religines apeigas. Nazareto sekta, kaip gerai žinoma, nėra nei pripažinta, nei patvirtinta, tačiau nepaisant to, jie vis tiek gana atvirai ir laisvai atlieka savo maldas.

„Pagal to paties straipsnio 19 straipsnį visi religiniai susirinkimai turi būti vieši ir atviri, ir sprendžiami tik religiniai klausimai...“ leidžiama juose aptarinėti; tačiau nazaretiečiai dažnai susitinka visiškai slaptai ir neatskleidžia savo protokolų valdžios institucijoms, kaip reikalautų tiksli įstatymo prasmė. Šių slaptų susitikimų egzistavimas neišvengiamai rodo, kad nazaretiečiai juose veda antivalstybines diskusijas. „Nazaretiečių darbai – visur suvilioti žmones, juos suklaidinti, ir mano parapija kasdien praranda vieną ar kitą, regis, ištikimą narį.“

Kunigas tęsia ta pačia dvasia, piešdamas pagarbios baimės ir siaubo vaizdą, kuris turėtų apimti visą žmonių, jei ši „žalinga“ religija triumfuos. Žmonės virs žvėrimis, puls vienas kitą, pradės plėšti, žudyti ir žudyti visus ir viską; trumpai tariant, kils... „visuotinė anarchija“ – tėvas Kadičius negalėjo atsispirti pagundai įtraukti šią madingą pravarde į savo „ašaras traukiantį“ pravarde.

Baigdamas savo peticiją, sunerimęs „dvasinis tėvas“ nuoširdžiai prašo civilinės valdžios atsižvelgti į jo susirūpinimą ir nedelsiant uždaryti visus nazaretiečių maldos namus, nes įstatymo LIII straipsnio 20 § teigiama: „Bet kurio tikėjimo tikintieji, kurie nesudaro savo atskiros bažnyčios parapijos, privalo prisijungti prie artimiausio tikėjimo parapijos, esančios Vengrijos valstybės teritorijoje.“

Nežinome, ar ši brangi tėvo Kadičiaus svajonė kada nors išsipildys, bet žinome vieną dalyką: nepaisant visų persekiojimų... **pasaulietinės ir bažnytinės valdžios institucijos, nazaretiečių kongregacijos toliau veikia.** Tačiau čia taip pat turime atkreipti dėmesį, kad šio bendro mizantropijos koncerto metu balsas pakilo iš humaniškesnių teisiškai pripažintų bažnyčių atstovų, kurie **sustabdė prieš nazaretiečius pakeltą ranką ir paragino valdžioje esančius asmenis nutraukti savo kruviną darbą.** „Vienintelis Bažnyčios ginklas prieš nazaretiečius“, – rašo Seberini, vienos geriausių brošiūrų apie nazaretiečius autorius, – „gali būti dvasinis. Viena vertus, dvasininkų nesavanaudiška ištikimybė, uolumas ir stropumas, kita vertus, griežta bažnyčios valdžios priežiūra, siekiant užtikrinti, kad kunigai atliktų savo pareigas: tai yra geriausi mūsų ginklai.“ 1).

„Chrepajsko konferencijoje“, – rašo D. Makovitskis, – „graikų katalikų kunigas M. Matejchas pasakė: **„Nazaretizmas neneigia krikščionybės, o tik valstybės autoritetą.“** O liuteronų pastorius J. Schwamas tai išreiškė taip: **„Nazaretizmas nėra liga, o veikiau pačios bažnyčios ligos simptomus. Bažnyčios užduotis turėtų būti ją išgydyti.“**

Taip pat įdomus liuteronų pastoriaus M. Bodickio komentaras, išspausdintas Liuteronų bažnyčios lankstinukų 1 numeryje (1896 m.). M. Bodickis rašo: **„Turėjau galimybę pasikalbėti su nazariečiais. Jų pagrindinis kaltinimas mūsų bažnyčiai yra tas, kad joje galima laisvai nusidėti. Ir mes neturime jokios gynybos nuo šio kaltinimo.“** „Nesutinku su kovos su nazariečiais metodu“, – tęsia M. Boditsky, – „kai visa kaltė perkeliama jiems. Būtų gerai, jei ieškotume rasto savo akyse ir iš šių – jei juos taip galima pavadinti – eretiškų sektantų pasimokytume, ko mums trūksta, kad galėtume vadintis šventųjų bendruomene.“ 1) Žr. ten pat.

Vienas liuteronų pastorius privačiame laiške rašo, kad prieš pradėdami kovoti su nazariečiais, **patys „dvasiniai ganytojai“ turi pagalvoti apie save ir savo morale.** Pasak šio pastoriaus, „daugelį į nazarėnizmą pastūmėjo tik nusikalstamas ir palaidas mūsų pietų Vengrijos kunigų gyvenimas bei aplaidus dieviškųjų pamaldų atlikimas. Pavyzdžiui, **kunigas skelbia blaivybę, bet girtas voliojasi purve; skelbia moralinį tyrumą, bet pats yra didžiausias ištvirkėlis; palaiko ponus, bet ignoruoja savo kaimenės skundus.**“ „Be keturių ar penkių žmonių, visoje Bačkoje ir Sremnoje nėra nė vieno liuteronų kunigo, kuris tinkamai atliktų savo pareigas“, – apibendrina atviras pastorius.

Toks yra įsteigtųjų bažnyčių dvasininkų požiūris į Vengrijos nazarėnus. Šis požiūris, daugeliu atvejų redukuotas iki „griežtų priemonių“ propagandos, vargu ar turės raminamąjį poveikį šalies gyventojams, kurie jau yra nazarėnų bendruomenių įtakos sferoje. Manome, kad įvyks kaip tik priešingai: kuo tiesmukesnė bus vykdoma sektantiško judėjimo slopinimo politika, tuo atkakliau bus kurstomos sektantiškos masės, tuo didesnė sektantiškų kankinių aura įgaus tarp žmonių ir tuo lengviau nazarėnams bus verbuoti savo pasekėjus. Išlaisvinti šią sektą iš bet kokios teisminės ir administracinės priespaudos ir suteikti jai lygias teises su kitomis šalyje egzistuojančiomis draugijomis ir sąjungomis – tai vienintelis teisingas kelias, kuriuo turėtų eiti Vengrijos įstatymų leidžiamoji ir administracinė valdžia, jei nori būti bent kiek teisinga nazarėnų atžvilgiu. **Ir mes tikime, kad Vengrijoje, konstitucinės teisės šalyje, ateitis netoli, kai senų palikimų likučiai visiškai ir neatšaukiamai išnyks iš teisyno, o jų vietoje iškils visiškos pilietinės lygybės ir pilietinės laisvės, o religinės tolerancijos, kaip vienos iš šios laisvės apraiškų, vėliava.**

PABAIGA.

Patvirtinta cenzūros. Sankt Peterburgas, 1901 m. spalio 12 d.

Apie tolesnį nazarėnų likimą galima sužinoti iš knygos:

I. M. Tregubovas, „Nazarėnai. Religinis judėjimas Vengrijoje, Serbijoje ir Bulgarijoje (iš sąžinės priežasčių atsisakančiųjų kariauti istorijos)“. Tikrosios laisvės draugija L. N. Tolstojaus atminimui, Maskva, 1920 m.

Pirmojo pasaulinio karo pradžioje Austrijos-Vengrijos vyriausybė į nazarėnų atsisakymą imtis ginklų atsakė masinėmis egzekucijomis. Nepaisant to, viską išgyvenę, nazarėnai Vengrijoje vis dar egzistuoja. 1977 m. buvo priimtas įstatymas, leidžiantis nazarėnams tarnauti armijoje be ginklų. Nepaisant to, šimtai vengrų nazarėnų (taip pat adventistų, Jehovos liudytojų ir net katalikų) buvo įkalinti už atsisakymą tarnauti. Teisė dėl sąžinės atsisakyti karo tarnybos yra įtvirtinta Vengrijos Konstitucijoje nuo 1989 m., taip pat egzistuoja alternatyvioji tarnyba – pusantro karto ilgesnė nei įprasta tarnyba. („Alternatyvioji civilinė tarnyba: praeitis, dabartis, ateitis...“ Maskva, „Graal“, 2000)

.....

Pastaba: V. Olchovskis yra V. D. Bonč-Bruevičiaus slapyvardis.

Šaltinis:

[https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%8B_%D0%B2_%D0%92%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D1%80%D0%B8%D0%B8_%D0%B8_%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B8%D0%B8_\(%D0%91%D0%BE%D0%BD%D1%87-%D0%91%D1%80%D1%83%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87\)](https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%8B_%D0%B2_%D0%92%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D1%80%D0%B8%D0%B8_%D0%B8_%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B8%D0%B8_(%D0%91%D0%BE%D0%BD%D1%87-%D0%91%D1%80%D1%83%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87))

Ar seksime Jėzumi Kristumi?

Visų žmonių brolybės ir lygybės sąmonė vis labiau plinta visoje žmonijoje.

Tas, kuris tarė: „**Ateikite pas mane visi, kurie vargstate ir esate prislėgti, ir aš jus atgaivinsiu**“, per šiuos žodžius tapo visos žmonijos dėmesio centru, nes visa žmonija gyvena po priespaudos ir darbo jungu.

Suskaičiuokite tuos, kurie neneša šios naštos, o užkrauna ją kitiems, tuos, kurie pelnosi iš kitų darbo ir priespaudos – kiek jų yra? Vienam šeimininkui tenka milijonas vergų; vienam laimingajam, tai yra šėtonui, tenka milijonas būtybių, palinkusių prie žemės, kurias jie laisto prakaitu ir ašaromis. Šie nuskurdę padarai yra Gerojo Ganytojo avys, Kristaus avys, tos, už kurias Jis paaukojo savo gyvybę. Jis jas šaukia pas save, ir po truputį, artėjant pažadėtiems laikams, jos pakelia galvas, klausosi Jo balso, atpažįsta Jį ir ruošiasi Juo sekti. Iš kiekvienos aidės, iš kiekvienos tautos šios avys ims bėgti, nes visos priklauso Gerajam Ganytojui, ir Jis jas surinks. Išsibarstę ir susiskaldę, jie būriuojasi blankiai laukdami, kas nuves juos į ganyklas, kur jie nebus atiduoti samdiniams, kurie, pamatę artėjančią vilką, palieka savo avis ir bėga, arba svetimšaliams, kurie, rūpindamiesi tik savo nauda ir godumo tenkinimu, pasisavina jas sau, apsivelka jų vilna ir minta jų kūnu. Ir atėjusios pas Gerąjį Ganytoją, visos avys susirinks aplink Jį, ir bus viena kaimenė ir vienas Ganytojas. **Kristaus žemiškosios misijos tikslas buvo suformuoti visus žmones į brolišką tautą, suvienyti visus žmones tarpusavyje, sujungiant juos su Dievu, ir įtvirtinti juos vienybėje pagal šventąjį begalinės ir beribės Meilės Įstatymą, kuris yra amžinasis viso, kas egzistuoja, gyvenimas.**

Ar suprantame savo dvasinę brolystę?

Ar suprantame savo kilmę iš vieno Dangiškojo Tėvo, kurio paveikslą nešiojamės savyje ir kurio tobulumo galime nuolat artėti?

Ar pripažinome, kad visų žmonių sielose, kaip ir mūsų pačių sielose, yra vienas ir tas pats dieviškasis gyvenimas? Tačiau vien tai sudaro tikrą, laisvą ryšį tarp žmonių.

Norint pakeisti žmogaus gyvenimo struktūrą, būtina nauja pagarba vieni kitiems.

Kol žmonės vienas kitą laikys taip, kaip dabar, beveik kaip žvėris, jie nenustos žiauriai elgtis su kitais ir toliau naudos juos, jėga ar gudrumu, kaip įrankius savo tikslams pasiekti. Negali būti brolybės tarp žmonių, kol jie nesupras savo giminytės ir ryšio su Dievu bei didžiojo tikslo, kuriam jiems buvo duotas gyvenimas. **Šiais laikais tokios mintys laikomos fantazijomis, o mokytojas, kuris tikisi žmonėse rasti tikėjimą jų brolyste ir sūnyste Dievui, laikomas svajotoju. Tačiau šios paprasčiausios krikščionybės tiesos pripažinimas pakeistų visą visuomenę ir sukurtų tokius santykius tarp žmonių, kokių dabar negalime įsivaizduoti.**

Niekas iš mūsų negali įsivaizduoti tokio didelio elgesio, švelnumo, pagarbos, atjautos pokyčių socialiniame gyvenime, kad atsirastų dvasiškai artimi „nauji žmonės“ ir suprastų kiekvieno žmogaus, net ir paties nuolankiausio, sielos reikšmę. Tuomet įžeidimai, neapykanta ir priespauda, kuriuos dabar ignoruojame, mus papiktintų kaip nusikaltimai prieš žmoniją. **Tada kiekvienas žmogus būtų šventas kito žmogaus akyse, o bet koks kito įžeidimas, atstūmimas, pažeminimas ar smurtavimas būtų laikomas priešišku Dievui. Pripažindamas šią tiesą, žmogus negalėtų skriausti savo artimo, nes matytų jame dieviškumą. Šia Tiesa grįstas Jėzaus Kristaus Mokymas.**

Ar mums reikia NAUJO APREIŠKIMO? Ne apie dangų ir pragarą, o APIE DVASIĄ, GYVENANČIĄ MUMYSE. Kol ignoruosime dvasinius poreikius, tol liksime svetimi vieni kitiems, savo Kūrėjui ir Jėzaus Žodžiui.